

Monitor de Bibliotheek op school

Landelijke analyse primair onderwijs 2019

Op scholen met beter ontwikkeld beleid doen leerkrachten meer

Op scholen met een goed ontwikkeld leesplan en een variëteit aan ingeroosterde leesbevorderende activiteiten, doen leerkrachten meer aan leesbevordering, gaan leerlingen vaker naar de bibliotheek en lezen ze ook iets vaker thuis een boek. Dat blijkt uit een analyse waarin de antwoorden van leerlingen, hun leerkrachten en de leesconsulenten aan elkaar zijn gekoppeld.

In groepen van actievere leerkrachten liggen leesplezier, leesfrequentie en bibliotheekbezoek van leerlingen hoger

Leerlingen van leerkrachten die relatief veel aan leesbevorderende activiteiten doen, lezen gemiddeld iets vaker en met iets meer plezier en komen vaker in de bibliotheek op school of de openbare bibliotheek dan leerlingen van leerkrachten die minder aan leesbevordering doen. De verbanden tussen het beleid op school, de activiteiten van leerkrachten en het leesgedrag van leerlingen zijn wat sterker dan vorig jaar. Dit kan erop duiden dat 'de goede dingen beter worden gedaan'.

Leerlingen lezen gestaag minder vaak en minder graag, maar bezoek aan openbare bibliotheek daalt niet verder

De resultaten van de metingen van de Monitor de Bibliotheek *op school* sinds 2012 laten een beperkte maar gestage negatieve ontwikkeling zien in leesfrequentie en leesplezier bij leerlingen in groep 5 tot en met 8 van het primair onderwijs. De populariteit van tijdschriften en gedichten neemt daarbij duidelijk af. Het percentage leerlingen dat (ook) via de bibliotheek in de school aan leesboeken komt is nu niet verder toegenomen, maar het bezoek aan de openbare bibliotheek is ook niet verder afgenomen. De mening van leerlingen over de bibliotheek op school is de afgelopen jaren wat negatiever geworden. Na een eerdere stijging, is de afgelopen drie jaar een daling te zien in het percentage scholen met een leesplan, dat ook minder vaak jaarlijks wordt geëvalueerd. Leerkrachten gaan de afgelopen drie jaar steeds minder vaak met de groep naar de schoolbibliotheek.

Meisjes en jongere leerlingen zijn positiever over lezen, boeken en de bibliotheek

Leerlingen in hogere leerjaren lezen minder, minder graag, halen minder boeken bij de bibliotheek op school en zijn minder positief over de schoolbibliotheek dan jongere leerlingen. Ook leerkrachten doen minder rond lezen in hogere leerjaren. Wel gaan oudere leerlingen iets vaker naar de openbare bibliotheek. Meisjes vinden lezen veel leuker dan jongens en lezen ook meer. Alleen over het aantal leuke informatieboeken in de bibliotheek op school zijn meisjes niet positiever dan jongens.

Grote verschillen tussen provincies

De invulling van de bouwstenen van de Bibliotheek *op school* verschilt sterk per provincie, bijvoorbeeld wat betreft het leesplan, de openingstijden van de schoolbibliotheek en voorlezen aan de groep.

DESAN

Colofon

Auteur

DESAN Research Solutions: Jannes Hartkamp

Met medewerking van

Stichting Lezen: Adriaan Langendonk, Nicolien de Pater, Bart Droogers

In opdracht van

Lezen
.....
STICHTING LEZEN

KB } nationale
bibliotheek

© Stichting Lezen

Deze publicatie is mogelijk gemaakt door een bijdrage vanuit het leesbevorderingsprogramma Kunst van Lezen (Stichting Lezen/Koninklijke Bibliotheek).

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande toestemming van de auteurs en opdrachtgevers worden veeleelvoudigd of openbaar gemaakt.

Voorwoord

Sinds 2012 wordt de Monitor de Bibliotheek *op school* (MdBos) in het primair onderwijs uitgevoerd. In opdracht van Stichting Lezen - vanuit het leesbevorderingsprogramma Kunst van Lezen (Stichting Lezen/Koninklijke Bibliotheek) - wordt deze monitor inhoudelijk samengesteld door onderwijsbureau Sardes en technisch uitgevoerd door onderzoeksbureau DESAN Research Solutions. Via een online rapportageportal, pdf's en een grafiekgenerator kunnen scholen via bibliotheken landelijke en schoolspecifieke resultaten inzien. Dit biedt hun de mogelijkheid om actief aan de slag te gaan met leesbevordering en informatievaardigheden.

De schat aan data die de Monitor de Bibliotheek *op school* oplevert, biedt een kans om leesgedrag en leesbevordering breed te analyseren. In deze rapportage worden ontwikkelingen over de afgelopen acht meetjaren beschreven en verschillen tussen groepen leerlingen en verbanden tussen leesbevorderingsactiviteiten en leesplezier en leesgedrag van leerlingen bekeken. Net als in voorgaande jaren is deze analyse uitgevoerd door DESAN Research Solutions.

Bij de ontwikkelingen zien we sinds 2012 een langzame maar gestage negatieve trend wat betreft leesfrequentie en leesplezier van leerlingen. Maar bij de verbanden in het laatste hoofdstuk zien we ook duidelijke effecten van activiteiten van bibliotheken, scholen en leerkrachten. En lokaal kan er natuurlijk wel degelijk sprake zijn positieve ontwikkelingen.

Amsterdam, juli 2020

Jannes Hartkamp
DESAN Research Solutions

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
1 Inleiding	7
1.1 Achtergrond	7
1.2 Methode en respons	7
1.3 Verdeling over leerjaren per meting.....	8
1.4 Leeswijzer	8
2 Ontwikkelingen	11
2.1 Ontwikkeling in leesplezier, leesfrequentie en soort boeken	11
2.2 Bronnen en tips voor boeken	13
2.3 Naar de bibliotheek	14
2.4 Leerlingen over de schoolbibliotheek.....	15
2.5 Ontwikkelingen leerkrachten en leescoördinatoren.....	16
2.6 Ontwikkelingen leesconsulenten	18
3 Verschillen: leeftijd, geslacht, provincie	21
3.1 Leerjaar	21
3.2 Geslacht.....	24
3.3 Provincies.....	25
4 Bouwstenen en uitkomsten	29
4.1 De bouwstenen van dBos en de data van de Monitor	29
4.2 Bouwstenen en activiteiten van de leerkracht	33
4.3 Uitkomst: leesplezier, leesgedrag en bibliotheekbezoek leerlingen	38

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

De Monitor de Bibliotheek *op school* – primair onderwijs bevat een unieke schat aan data. De resultaten worden in verschillende rapportages (digitaal en in pdf) teruggekoppeld op het niveau van de deelnemende scholen, gemeenten en bibliotheken. Daarbij worden als referentie ook landelijke resultaten gepresenteerd. In de analyse voor dit rapport zijn de gegevens van leerlingen, leerkrachten en leesconsulenten gekoppeld en in onderlinge samenhang bestudeerd. Zo ontstaat een compleet beeld van ontwikkelingen, verschillen en verbanden voor de doelgroepen die meedoen aan de Monitor de Bibliotheek *op school*. De huidige analyse omvat de metingen van 2012 tot en met 2019.

1.2 Methode en respons

De data waarop deze landelijke analyse is gebaseerd, zijn afkomstig uit de acht metingen die DESAN Research Solutions namens Stichting Lezen in het kader van de Monitor de Bibliotheek *op school* (MdBos) heeft uitgevoerd. De data worden verkregen via online vragenlijsten die door drie doelgroepen (leerlingen, leerkrachten en lees- of mediaconsulenten) worden ingevuld.

Leerkrachten ontvangen een uitnodiging met een link naar de vragenlijst die zij vervolgens (eventueel in overleg met de duo-partner) invullen. Tevens ontvangt de leerkracht een link naar de vragenlijst voor de leerlingen. De leerkracht zorgt er vervolgens voor dat (zo veel mogelijk) leerlingen uit de groep de vragenlijst invullen. Leesconsulenten vanuit de bibliotheek ontvangen tevens een persoonlijke uitnodiging om de vragenlijst in te vullen.

De Monitor de Bibliotheek *op school* is de afgelopen acht jaar sterk in volume gegroeid. Onderstaande tabel laat de respons per jaar per doelgroep zien. In elke categorie was de respons in 2016 ruim vier maal zo hoog als in 2012. Sinds 2016 is nog van een lichte groei sprake. De afname van het totaal aantal leerlingen tussen 2016 en 2017 was uitsluitend het gevolg van het niet meer deelnemen van leerlingen in groep 4 (Tabel 1).

Tabel 1 Aantal ingevulde vragenlijsten MdBos per meting, 2012 – 2019

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Leerlingen	34.244	71.639	95.558	127.516	142.734	119.590 ¹	121.449	125.718
Leerkrachten	3.420	7.023	9.638	12.883	14.972	16.029	16.183	17.054
Leesconsulenten	355	728	1.001	1.272	1.447	1.506	1.534	1.493
n (totaal)	40.031	81.403	108.211	141.671	159.153	137.125	139.166	144.265

¹ Vanaf 2017 doen geen leerlingen van groep 4 meer mee.

Van de 1.493 scholen (waarvoor de leesconsulent een vragenlijst heeft ingevuld) in 2019, deden 236 (16%) in 2019 voor het eerst mee aan de Monitor. Van de 1.493 deelnemende scholen in 2019, deden 1.023 (69%) ook in 2018 mee aan de Monitor. Van de 1.534 deelnemers in 2018, deed dus 67 procent nu opnieuw mee.

De 1.493 vragenlijsten voor leesconsulenten zijn ingevuld door 1.416 *unieke* leesconsulenten. 1.340 leesconsulenten vulde over één school een vragenlijst in, 75 over twee en 1 over drie scholen.

1.3 Verdeling over leerjaren per meting

Sinds de eerste meting van de Monitor de Bibliotheek op school zijn de leerlingen vrijwel gelijk verdeeld over de groepen 5 tot en met 8 van het primair onderwijs² (Tabel 2).

Tabel 2 Verdeling van leerlingen per leerjaar per meting (groep 5 – 8, exclusief speciaal basisonderwijs)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Groep 5	25%	25%	24%	25%	25%	24%	25%	24%
Groep 6	25%	25%	25%	25%	24%	26%	25%	25%
Groep 7	25%	25%	25%	25%	25%	25%	25%	26%
Groep 8	25%	25%	26%	25%	26%	25%	25%	26%
n (totaal)	27.277	57.417	75.933	99.936	112.413	116.054	116.956	122.427

Door de stabiele en evenwichtige verdeling van de deelnemende leerlingen over de leerjaren, is het goed mogelijk om ontwikkelingen in de afgelopen acht meetjaren te analyseren zonder een specifieke selectie op leerjaar.

Bij ontwikkelingen in de resultaten moet wel worden opgemerkt dat in de opeenvolgende metingen niet dezelfde scholen deelnamen, onder andere door de sterke groei tot 2016. Met de groei zou ook de samenstelling van de steekproef kunnen zijn veranderd. De toetsing van de representativiteit van de deelnemers ligt buiten het kader van deze analyse.

1.4 Leeswijzer

In dit rapport worden data van leerlingen, leerkrachten en leesconsulenten geanalyseerd. Hoofdstuk 2 beschrijft ontwikkelingen voor de drie doelgroepen in de afgelopen acht meetjaren. Hoofdstuk 3 behandelt verschillen tussen groepen leerlingen

² De Monitor de Bibliotheek op school – primair onderwijs is gericht op zowel basisonderwijs als primair onderwijs. Deze landelijke analyse betreft uitsluitend de resultaten van het basisonderwijs. De resultaten voor het speciaal onderwijs worden hier buiten beschouwing gelaten, onder andere omdat het speciaal onderwijs vrij heterogeen is, het aandeel speciaal onderwijs per jaar varieert en er geen onderscheid naar specifieke leerjaren kan worden gemaakt. Waar in de landelijke analyse gesproken wordt over primair onderwijs betreft het de monitorresultaten in het basisonderwijs.

op basis van kenmerken als leerjaar en geslacht. Ook wordt in dit hoofdstuk gekeken naar verschillen tussen provincies met betrekking tot de data van leesconsulenten en leerkrachten. Hoofdstuk 4 kijkt naar verbanden tussen de gegevens van de drie doelgroepen zoals bijvoorbeeld tussen het leesbevorderingsplan en de activiteiten van leerkrachten of tussen activiteiten van leerkrachten en het leesplezier van leerlingen.

Groep 5 tot en met 8

Vanaf het volgende hoofdstuk hebben de cijfers voor leerlingen voor alle metingen alleen betrekking op groep 5 tot en met 8. Waar een specifiekere selectie is toegepast, wordt dit vermeld.

Afronding

De cijfers in dit rapport zijn ongewogen. Alle percentages zijn afgerond tot hele getallen. Dientengevolge is de som van de percentages niet altijd exact 100. Tenzij anders vermeld, zijn respondenten die een bepaalde vraag niet hebben beantwoord ('weet niet/geen antwoord') niet meegenomen in de percentering.

Betrouwbaarheid en significantie

Bij een steekproefonderzoek als dit worden uitkomsten verkregen die slechts met inachtneming van een bepaalde waarschijnlijkheid mogen worden vertaald naar de totale populatie.

Statistiek geeft de mogelijkheid om op grond van de steekproefgrootte en de gevonden uitkomsten van het onderzoek zogenaamde betrouwbaarheidsintervallen te berekenen. Deze betrouwbaarheidsintervallen geven aan tussen welke twee waarden de uitkomst in de totale populatie valt indien de steekproefuitkomst naar de totale populatie vertaald wordt. Het betrouwbaarheidsinterval ligt altijd rond de uitkomst die in de steekproef is gevonden, met afwijkingmarges naar boven en beneden. Normaliter werkt men met '95%-betrouwbaarheidsintervallen' (ook wel: 'een significantieniveau van 95%'). Deze geven met 95% zekerheid aan tussen welke twee grenswaarden de betreffende waarde in de populatie valt. Wanneer bijvoorbeeld van 500 leerkrachten 50,0 procent een bepaald antwoord heeft gegeven, betekent dit dat we met 95 procent zekerheid kunnen zeggen dat het werkelijke percentage in de gehele populatie leerkrachten tussen 45,6 en 54,4 procent ligt (50,0% +/- 4,4%).

In dit rapport genoemde verschillen (tussen metingen of tussen groepen binnen een meting) zijn significant³, tenzij anders wordt vermeld. Significant betekent dat een verschil waarschijnlijk niet toevallig is, oftewel dat een verschil niet wordt veroorzaakt door de toevallige marges ('betrouwbaarheidsintervallen') in elke uitkomst bij een onderzoek onder een steekproef.

³ $p < .05$: de waarschijnlijkheid dat een gevonden verschil toevallig is, is kleiner dan 5 procent.

2 Ontwikkelingen

De negatieve ontwikkeling in leesplezier en leesfrequentie bij **leerlingen** sinds de eerste meting in 2012, zet ook in 2019 door. Bij het soort boeken dat leerlingen graag lezen, neemt de populariteit van gedichten en tijdschriften verder af. Het percentage leerlingen dat (ook) via de bibliotheek in de school aan leesboeken komt, neemt na vijf jaar stijging nu niet meer toe, maar het bezoek aan de openbare bibliotheek neemt nu ook niet meer af. De mening van leerlingen over de schoolbibliotheek is de laatste jaren iets negatiever geworden. **Leerkrachten** gingen tussen 2012 en 2017 steeds vaker met leerlingen naar de schoolbibliotheek, maar sindsdien weer minder vaak. Steeds meer **scholen** in de Monitor hebben een bibliotheek, maar die is wel steeds vaker na schooltijd dicht. De afgelopen drie jaar zien we een daling in het percentage scholen met een leesplan, dat ook minder vaak jaarlijks wordt geëvalueerd.

2.1 Ontwikkeling in leesplezier, leesfrequentie en soort boeken

Het leesplezier van leerlingen in groep 5 tot en met 8 daalt sinds 2012 langzaam maar gestaag. De ontwikkelingen zijn beperkt, maar wel duidelijk en - door de grote aantallen - significant. Het percentage dat het erg leuk vindt om een boek te lezen daalde van 30 procent in 2012 naar 24 procent in 2019. Bij het percentage leerlingen dat het (meestal) erg leuk vindt om in de klas in een boek te lezen is een vergelijkbare ontwikkeling te zien. Het percentage leerlingen dat het (meestal) erg leuk vindt als de juf of meester iets over een boek vertelt, daalde wel tussen 2012 en 2017, maar sindsdien niet meer (Tabel 3).

Tabel 3 Ontwikkeling leesplezier leerlingen

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Algemeen leesplezier								
Vervelend om een boek te lezen	3%	3%	3%	3%	3%	4%	4%	4%
Erg leuk om een boek te lezen	30%	30%	29%	28%	27%	26%	25%	24%
Lezen en boeken op school⁴								
Vervelend om in de klas een boek te lezen	-	-	5%	5%	5%	5%	5%	5%
Erg leuk om in de klas een boek te lezen	-	-	27%	27%	26%	23%	23%	22%
Vervelend als juf/meester over een boek vertelt	5%	5%	7%	6%	6%	7%	7%	6%
Erg leuk als juf/meester over een boek vertelt	27%	26%	23%	23%	22%	21%	21%	21%

Ook de frequentie waarmee leerlingen thuis boeken lezen, laat sinds 2012 een langzame daling zien. Het percentage leerlingen dat thuis nooit een boek zegt te lezen, is tussen 2012 (7%) en 2019 (9%) licht gestegen. Het percentage leerlingen dat minimaal een paar keer per week thuis voor hun plezier een boek leest daalde van 67 procent in 2012 naar 65 procent in 2016. Sinds 2017, toen de antwoordopties zijn

⁴ De stelling "als ik in de klas in een boek lees vind ik dat... (vervelend/niet zo leuk/best leuk/erg leuk)" luidde in 2012 en 2013 anders ("als ik in een boek **moet lezen** van de juf/meester vind ik dat..."). In 2017 is de stelling veranderd in: "als ik in de klas in een boek lees vind ik dat **meestal**..." De toevoeging 'meestal' in 2017 geldt ook voor de stelling "als de juf/meester iets vertelt over een boek vind ik dat..."

veranderd, is het percentage dat thuis 'soms' een boek leest heel licht gestegen (van 53% naar 54%) en het percentage dat thuis 'vaak' een boek leest heel licht gedaald (van 38% naar 37%) (Tabel 4).

Tabel 4 Ontwikkeling leesfrequentie leerlingen

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
<i>Leesfrequentie</i>								
Leest nooit thuis een boek	7%	7%	7%	8%	8%	8%	9%	9%
Leest minimaal paar keer per week thuis een boek	67%	67%	66%	65%	65%			
Leest soms thuis een boek						53%	53%	54%
Leest vaak thuis een boek						38%	38%	37%

De ranglijst van het soort boeken dat leerlingen graag lezen is al jaren stabiel. Vooral leesboeken en stripboeken worden graag gelezen. De populariteit van tijdschriften neemt als sinds 2013 gestaag af (Grafiek 1).

Grafiek 1 Welke soort boeken lees je graag?

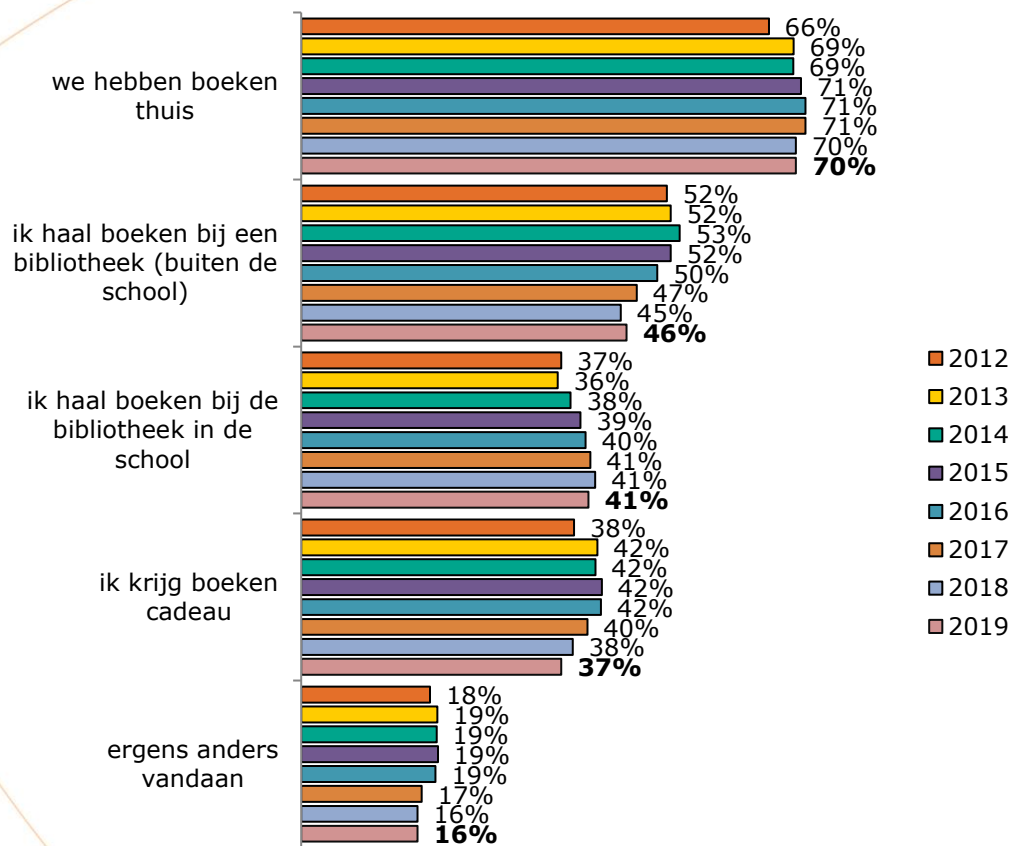
Bij de onderwerpen waarover leerlingen graag lezen (niet in grafiek weergegeven), voeren 'grappige boeken' met 58 procent de lijst aan, gevolgd door 'dieren' (42%), 'griezelen' (38%) en 'sport' (32%). De ranglijst is al jaren vrijwel stabiel. Ten opzichte

van vorig jaar lezen minder leerlingen graag sprookjes (23% -> 21%). Andere verschillen zijn maximaal één procent.

2.2 Bronnen en tips voor boeken

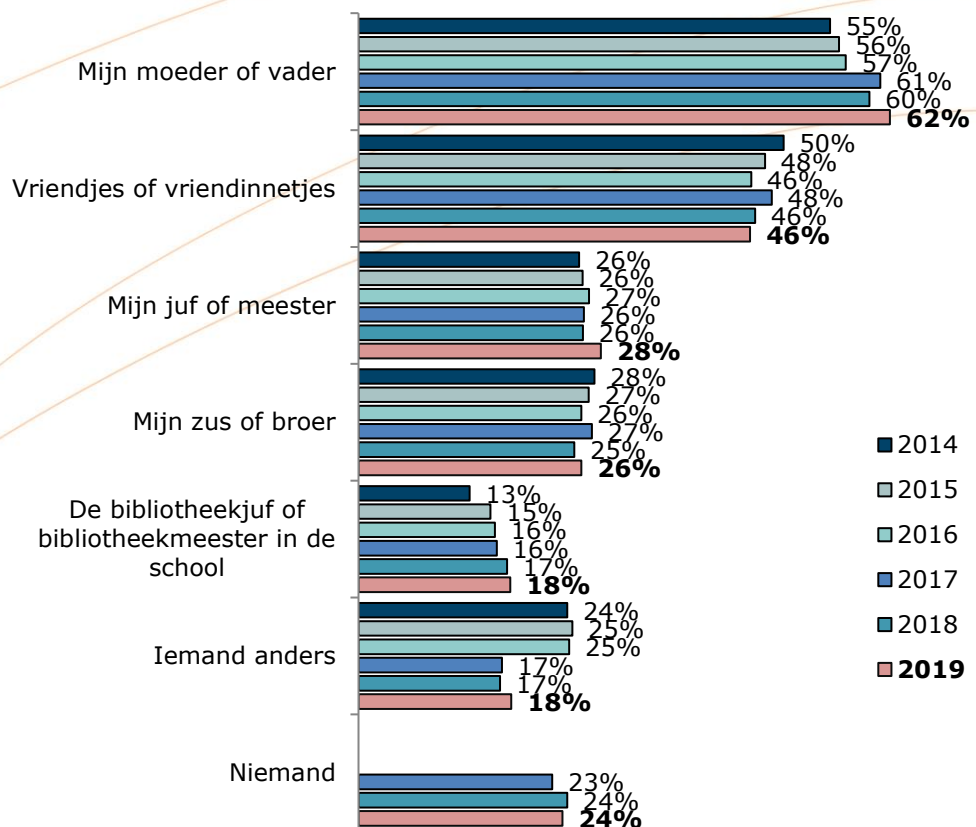
'We hebben boeken thuis' is al jaren veruit het meest gegeven antwoord op de vraag aan leerlingen hoe zij aan leesboeken komen. Het percentage leerlingen dat ook aan leesboeken komt via de bibliotheek in de school nam tussen 2013 en 2017 toe en is sindsdien stabiel. Het percentage dat bij een bibliotheek buiten de school leesboeken haalt, nam tussen 2014 en 2018 gestaag af, maar in 2019 niet meer. Steeds minder leerlingen krijgen leesboeken cadeau (Grafiek 2).

Grafiek 2 'Hoe kom je aan leesboeken?'

Tips voor leuke boeken krijgen leerlingen meestal van hun ouders (62%) of vriendjes en vriendinnetjes (46%). Ouders en de bibliothekjuf of -meester in de school (nu 18%) zijn de afgelopen jaren iets belangrijker geworden. Vergeleken met vorig jaar wordt nu ook de juf of meester iets vaker genoemd. Bijna een kwart van de leerlingen krijgt van niemand tips voor leuke leesboeken (Grafiek 3).

Grafiek 3 'Wie geeft jou wel eens tips voor leuke boeken om te lezen?'⁵

2.3 Naar de bibliotheek

Het percentage leerlingen dat minimaal een paar keer per maand naar de openbare bibliotheek gaat, daalde tussen 2012 en 2016 van 55 naar 50 procent (Grafiek 4 – eerste deel). Tussen 2016 en 2017 ging, met andere antwoordopties, de daling verder: 'nooit' naar de bibliotheek buiten de school ging van 27 procent in 2017 naar 30 procent in 2018, 'vaak' van 16 naar 15 procent. Maar tussen 2018 en 2019 is die daling gestopt (Grafiek 4 – tweede deel).

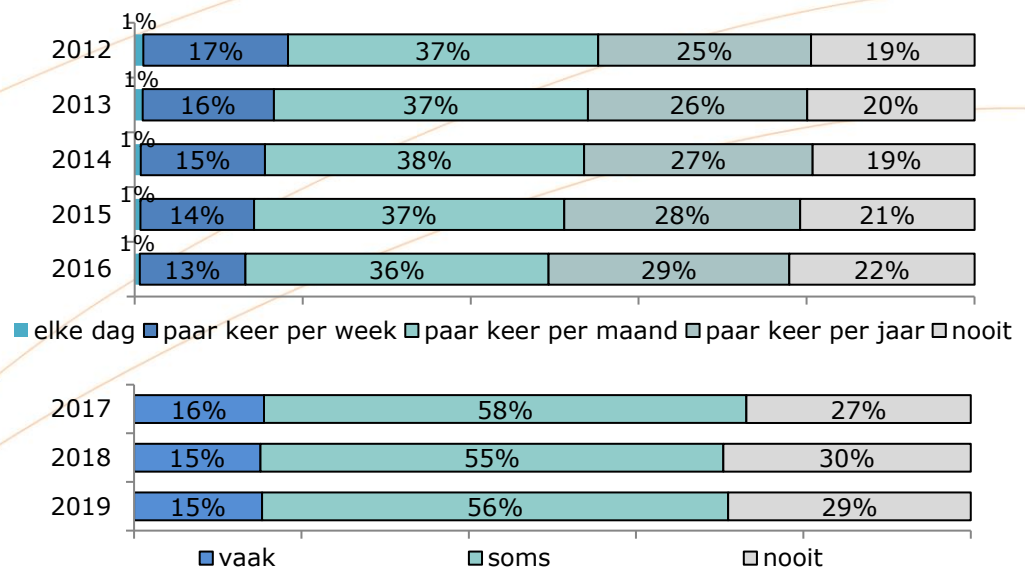
Het bezoek aan de bibliotheek in de school is de laatste drie jaar stabiel. Op scholen met een bibliotheek in de school⁶, zegt sinds 2017 een derde van de leerlingen daar 'vaak' te komen en ongeveer een tiende 'nooit' (Grafiek 5).⁷

⁵ In 2012 en 2013 betrof de vraag 'titels van leuke boeken' en waren vooral de percentages voor ouders en juf of meester veel lager. Deze metingen zijn daarom buiten beschouwing gelaten. De optie 'de bibliotheekjuf of bibliotheekmeester in school' luidde voor 2017: 'iemand van de bibliotheek in de school'. 'Niemand' is sinds 2017 opgenomen.

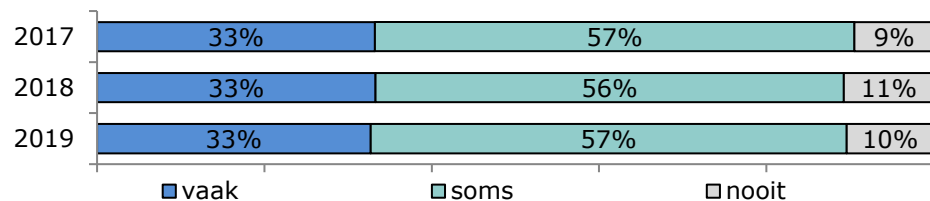
⁶ Of er wel of geen bibliotheek in de school is, wordt vanaf 2017 opgegeven door de monitorcoördinator. Voorheen werd de vraag aan de leerlingen gesteld.

⁷ De vraag werd voor 2016 niet gesteld en in 2016 op een andere manier.

Grafiek 4 'Hoe vaak ga je naar de bibliotheek buiten de school?'

Grafiek 5 'Hoe vaak ga je naar de bibliotheek in school?'

2.4 Leerlingen over de schoolbibliotheek

Van de leerlingen die een bibliotheek op school hebben en daar soms of vaak komen, komt 55 procent er graag, vindt de helft dat er genoeg leuke leesboeken en genoeg leuke informatieboeken zijn en vindt iets meer dan de helft dat ze er goed worden geholpen. Een deel van de leerlingen heeft geen mening, maar een derde vindt dat er niet genoeg leuke leesboeken zijn (32%) en een kwart dat ze niet goed worden geholpen (24%).

Ten opzichte van 2017⁸ komen in 2019 iets minder leerlingen graag in de bibliotheek op school, vinden iets minder leerlingen dat er genoeg leuke leesboeken en informatieboeken zijn en vinden iets minder leerlingen dat zij er goed worden geholpen (Tabel 5).

⁸ Door wijzigingen in de vraagstelling zijn ontwikkelingen sinds 2014 niet goed vast te stellen.

Tabel 5 Leerlingen over de bibliotheek in de school⁹

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
<i>De schoolbibliotheek is een fijne plek in de school</i>						
ja	66%	66%	66%			
weet niet	22%	21%	22%			
nee	13%	13%	12%			
<i>Kom je graag in de schoolbibliotheek?</i>						
ja				60%	57%	55%
weet niet				31%	33%	35%
nee				9%	10%	10%
<i>Er zijn leuke leesboeken in de schoolbibliotheek</i>						
ja	68%	68%	70%			
weet niet	12%	12%	10%			
nee	20%	20%	20%			
<i>Zijn er genoeg leuke leesboeken in de schoolbibliotheek?</i>						
ja				52%	52%	49%
weet niet				18%	18%	19%
nee				30%	30%	32%
<i>Er zijn leuke informatieboeken in de schoolbibliotheek</i>						
ja	56%	56%	56%			
weet niet	26%	27%	27%			
nee	18%	17%	17%			
<i>Zijn er genoeg leuke informatieboeken in de schoolbibliotheek?</i>						
ja				53%	51%	50%
weet niet				33%	34%	35%
nee				15%	15%	15%
<i>Word je goed geholpen als je iets zoekt in de schoolbibliotheek?¹⁰</i>						
ja	52%	52%	54%	58%	55%	55%
weet niet	19%	20%	18%	20%	20%	22%
nee	28%	28%	28%	23%	25%	24%

2.5 Ontwikkelingen leerkrachten¹¹

Bijna alle leerkrachten (van alle groepen) lezen minstens een keer per week voor aan de groep (89%). Een derde gaat minimaal een paar keer per jaar naar de openbare bibliotheek (32%). De meeste leerkrachten nemen minstens een paar keer per jaar deel aan een project rondom boeken en lezen (90%) en overleggen minstens een paar keer per jaar met het team over leesbevordering (89%). Op geen van deze punten is sprake van een duidelijke ontwikkeling in de afgelopen zes jaar. Van de vragen aan leerkrachten waarop we de ontwikkeling sinds 2012 kunnen volgen, is alleen voor het bezoek met de groep aan de bibliotheek in de school een ontwikkeling te zien: tussen 2012 en 2017 nam dit duidelijk toe, sinds 2017 neemt het weer af (Grafiek 6).¹²

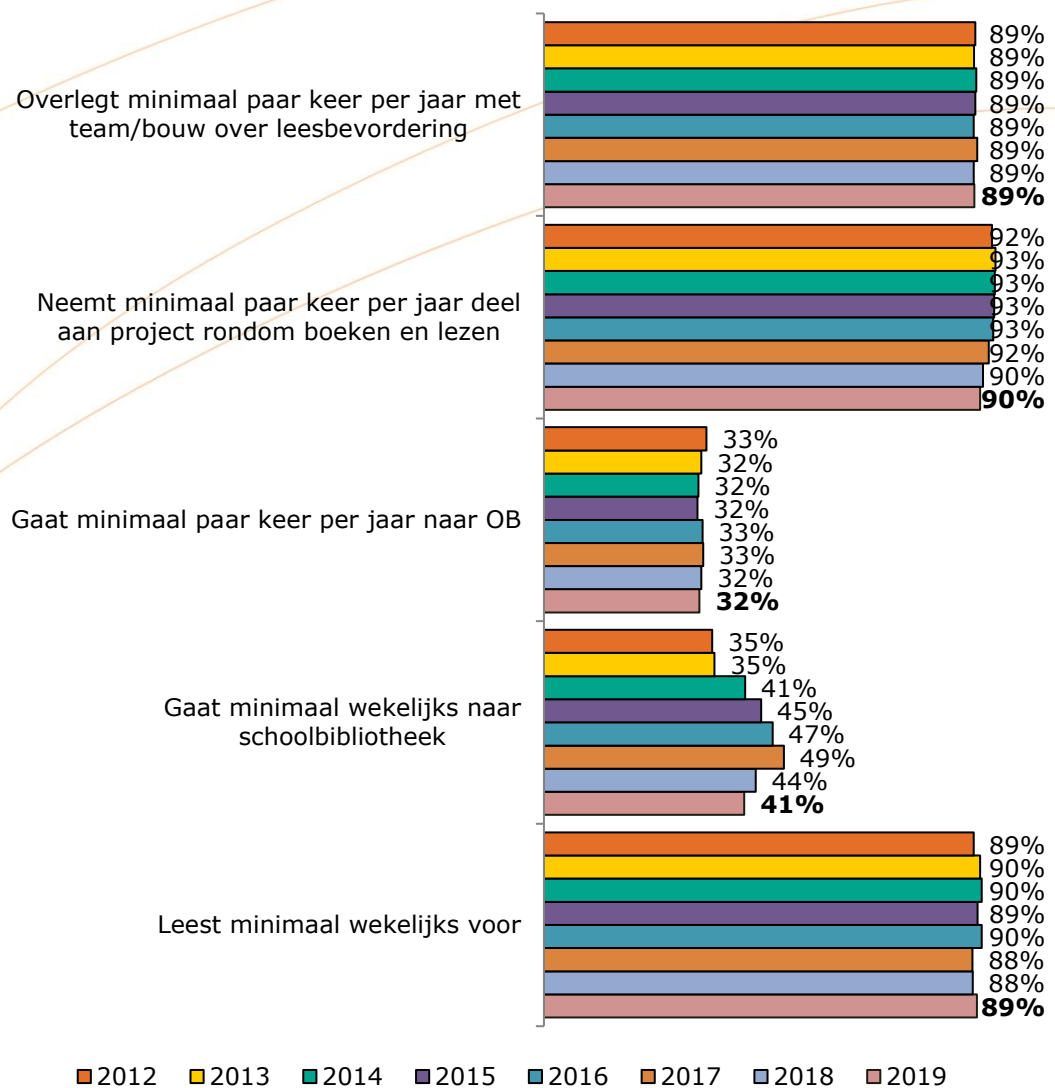
⁹ 2016 is niet geheel vergelijkbaar met 2014 en 2015, omdat de vragen in 2016 niet zijn gesteld aan leerlingen die aangaven 'nooit' in de schoolbibliotheek te komen (7%). Voor 2016 werd nog niet gevraagd hoe vaak leerlingen naar de bibliotheek in de school gaan.

¹⁰ Tot 2016 als stelling: "Ik word in de schoolbibliotheek goed geholpen als ik iets zoek."

¹¹ De data van leerkrachten hebben betrekking op leerkrachten van alle groepen, niet alleen vanaf groep 5.

¹² Voor de overige activiteiten van leerkrachten kunnen geen vergelijkingen met metingen voor 2017 worden gemaakt.

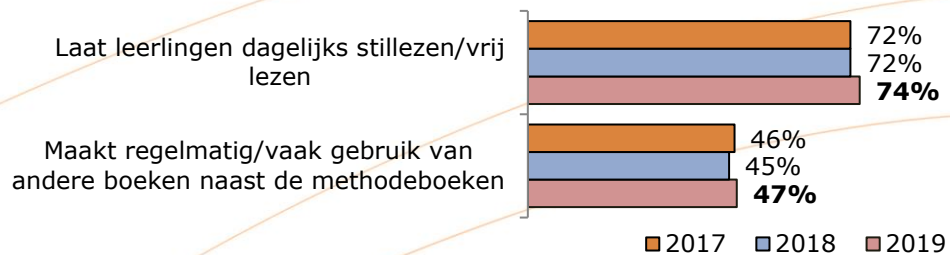
Grafiek 6 Ontwikkeling activiteiten leerkrachten 2012-2019

Bijna drie kwart van de leerkrachten laat leerlingen dagelijks stillezen/vrij lezen (74%). Dat is iets meer dan twee jaar geleden (72%). Bijna de helft van de leerkrachten (47%) maakt bij wereldoriënterende onderwerpen (zoals de zaakvakken) regelmatig of vaak gebruik van andere boeken dan de methodeboeken. Dat is iets meer dan vorig jaar, maar ongeveer even veel als twee jaar geleden (Grafiek 7).¹³

¹³ Voor de overige activiteiten van leerkrachten kunnen geen vergelijkingen met metingen voor 2018 worden gemaakt, vanwege wijzigingen in de vraagstelling

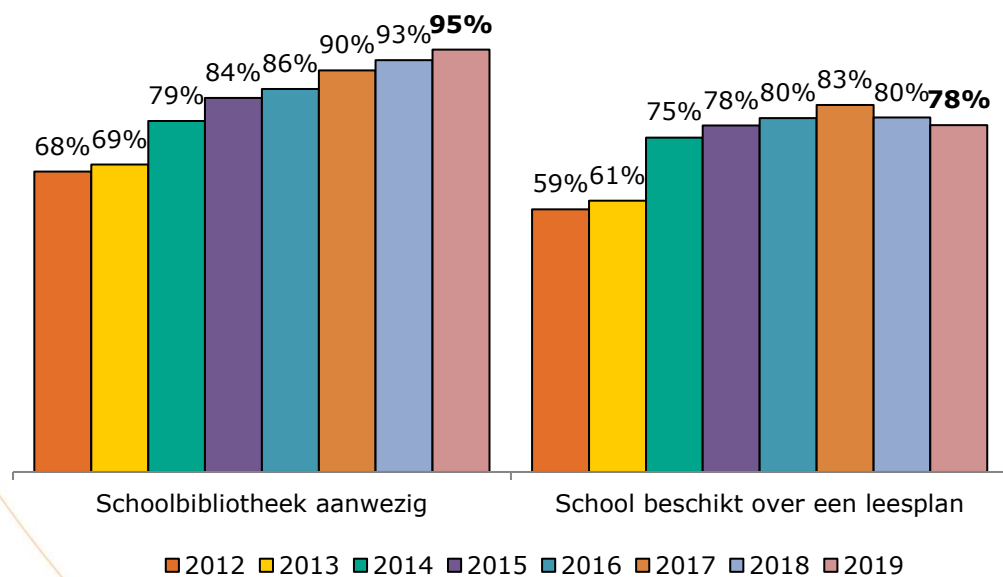
Grafiek 7 **Ontwikkeling activiteiten leerkrachten 2017-2019**

2.6 Ontwikkelingen leesconsulenten en leescoördinatoren

In de data van de leesconsulenten valt vooral op dat het aantal scholen (in de monitor) met een bibliotheek sterk is toegenomen, van 68 procent in 2012 tot 95 procent in 2019.¹⁴ Tussen 2012 en 2017 is ook het aantal scholen met een leesplan¹⁵ sterk toegenomen (59% in 2012, 83% in 2018), maar sinds 2017 is dat weer afgenomen, tot 78 procent in 2019 (Grafiek 8).

Grafiek 8 **Schoolbibliotheek en leesbevorderingsplan**

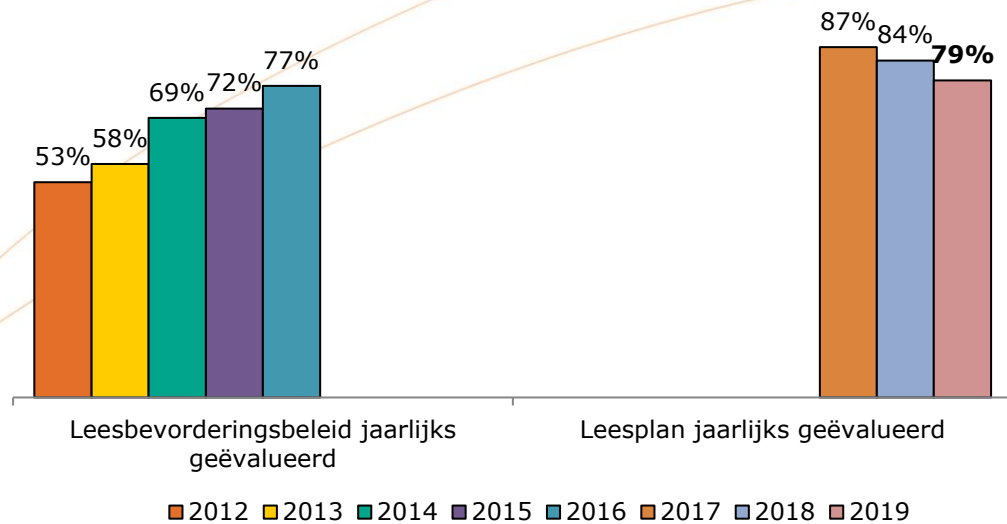
De tendens die we zien bij de vraag of de school over een leesplan beschikt, lijkt ook zichtbaar bij de vraag of men het leesbevorderingsbeleid of het leesplan jaarlijks evalueert, al is de vraagstelling hier in 2017 gewijzigd. Tussen 2012 en 2017 zien we een sterke stijging van het totale percentage scholen dat jaarlijks het leesbevorderingsbeleid evalueert, maar sinds 2017 zien we – binnen de groep scholen

¹⁴ Voor 2017 werd deze vraag gesteld aan de leesconsulent, vanaf 2017 aan de monitorcoördinator.

¹⁵ Tot 2017 werd gesproken van een leesbevorderingsplan of leesplan.

met een leesplan - een duidelijke daling van het percentage scholen waar jaarlijks een evaluatie van het leesplan plaatsvindt (Grafiek 9).

Grafiek 9 Evaluatie leesbevorderingsbeleid/leesplan

Het aantal schoolbibliotheken dat voor schooltijd de deuren al opent, steeg tussen 2012 en 2019 gestaag van 4 naar 9 procent, maar het aantal schoolbibliotheken dat na schooltijd open is, daalde in dezelfde periode veel sterker, van 28 naar 15 procent. Vrijwel geen enkele schoolbibliotheek is geopend in de avond (2019: 1%), het weekend (1%) of de schoolvakanties (2%) en er is hierin ook geen ontwikkeling te zien.

Bij de activiteiten van de **leesconsulenten** valt op dat in de loop van de metingen minder leesconsulenten teamvergaderingen bijwonen (43% in 2012, 28% in 2019), optreden op informatieavonden voor ouders (39% in 2012, 33% in 2019) en workshops geven aan ouders (30% in 2012, 19% in 2019), maar dat meer leesconsulenten leerkrachten adviseren over individuele leerlingen (22% in 2012, 45% in 2019) en activiteiten uitvoeren in de groep (58% in 2012 -> 93% in 2019). Het percentage leesconsulenten dat leerlingen begeleidt in de schoolbibliotheek was tussen 2012 en 2016 stabiel rond 35 procent, maar is sindsdien gestegen, tot 46 procent in 2019. Ook voor 'leerkrachten adviseren over boekengebruik bij zaakvakken' was er tussen 2012 (49%) en 2016 (53%) geen duidelijke ontwikkeling, maar is het sinds 2016 duidelijk gestegen, tot 64 procent in 2019.¹⁶ Voor activiteiten met leerlingen organiseren in de schoolbibliotheek (2019: 28%), beleid opstellen (23%) en workshops en/of trainingen geven aan leerkrachten (42%) is er geen duidelijke ontwikkeling. Voor vrijwilligers aansturen en deskundigheid van vrijwilligers bevorderen geldt dat het percentage leesconsulenten voor wie dat tot de activiteiten op school hoorde, tussen 2012 en 2015

¹⁶ Meer dan 'het een in plaats van het ander' is er sprake van veel of minder veel activiteiten van de leesconsulent. Op scholen waar de leesconsulent activiteiten uitvoert in de groep, is het gemiddelde aantal betaalde uren per week van de leesconsulent op school ook veel hoger (1,7) dan op andere scholen (0,8).

duidelijk toenam (van 41 tot 51 procent voor vrijwilligers aansturen, van 36 tot 49 procent voor deskundigheid bevorderen), maar tussen 2015 en 2019 (49 resp. 51 procent) min of meer stabiel bleef.

Bij de activiteiten van de **leescoördinatoren** was tussen 2012 en 2016 op veel gebieden een sterke toename te zien, vooral bij stimuleren van gebruik van de schoolbibliotheek door leerkrachten en leerlingen (65% -> 83%), inplannen leesbevorderingsactiviteiten in afstemming met taal- en lesmethodes (62% -> 74%) en beleid opstellen (58% -> 71%). In 2017 zijn twee activiteiten toegevoegd in de vragenlijst: workshops/trainingen geven aan leerkrachten (10% in 2017, 10% in 2019) en leerkrachten adviseren over boekengebruik bij zaakvakken (28% in 2017, 30% in 2019). Bij bijna alle al voor 2017 bestaande opties, daalde het percentage - vermoedelijk mede door die toevoeging van twee nieuwe activiteiten in de lijst - tussen 2016 en 2017 iets. Stimuleren gebruik schoolbibliotheek is nu bij 81 procent deel van de activiteiten, inplannen leesbevorderingsactiviteiten bij 68 procent en beleid opstellen bij 69 procent. Tussen 2017, 2018 en 2019 zijn er nauwelijks verschillen wat betreft de activiteiten van de leescoördinator.

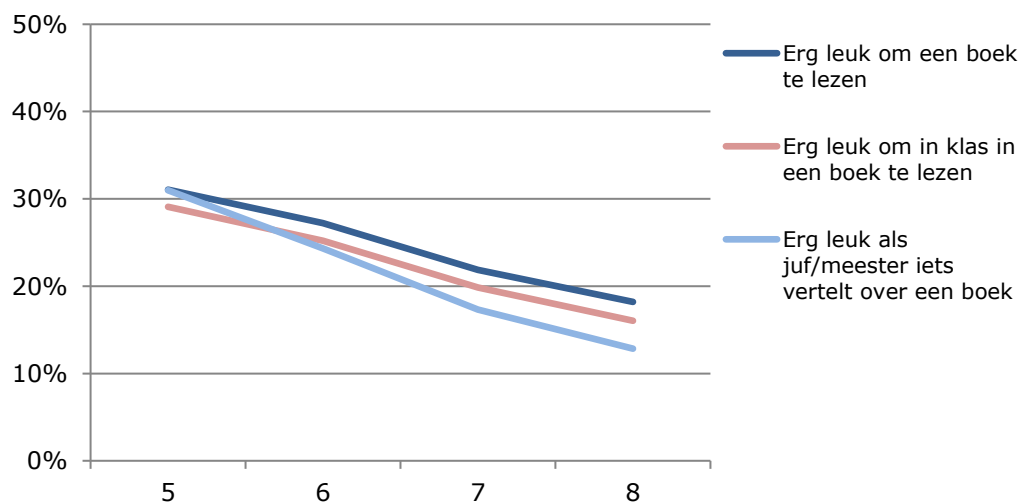
3 Verschillen: leeftijd, geslacht, provincie

Leerlingen in hogere leerjaren lezen minder, minder graag, halen minder boeken bij de bibliotheek op school en zijn minder positief over de schoolbibliotheek dan leerlingen in lagere leerjaren. Oudere leerlingen gaan wel iets vaker naar de openbare bibliotheek. Ook voor de meeste activiteiten van leerkrachten rond boeken en lezen geldt dat deze in hogere leerjaren minder frequent worden. Meisjes vinden lezen veel leuker dan jongens en lezen ook meer. Alleen over het aantal leuke informatieboeken in de bibliotheek op school zijn meisjes niet positiever dan jongens. Tussen provincies zijn sterke verschillen in de invulling van het leesbeleid op school.

3.1 Leerjaar leerlingen¹⁷

Een vergelijking tussen leerjaren laat, al sinds 2012, op alle fronten een in hogere leerjaren sterk afnemend leesplezier zien. In hogere klassen gaan leerlingen het minder leuk vinden om een boek te lezen (van 31% erg leuk in groep 5 naar 18% in groep 8), te lezen in de klas (van 29% naar 16%) of te luisteren als de juf of meester iets over een boek vertelt (van 31% naar 13%) (Grafiek 10).

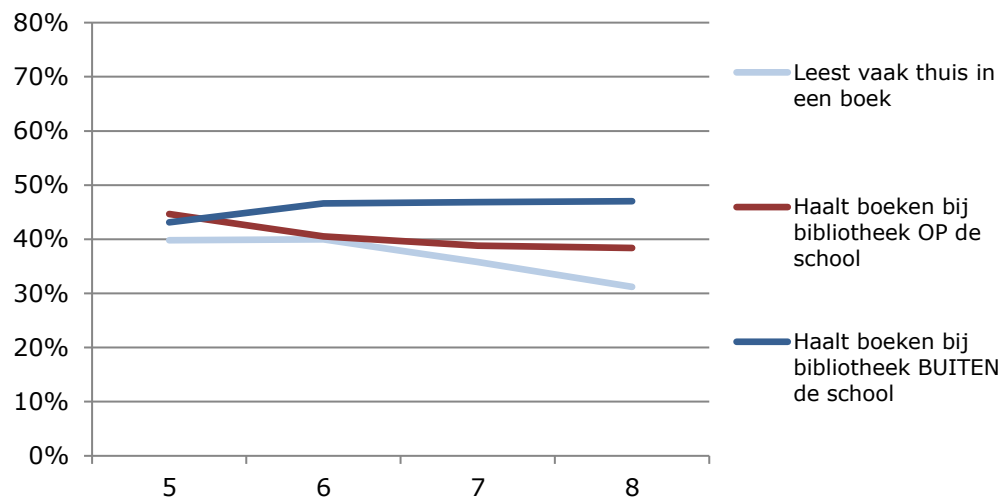
Grafiek 10 **Verschillen in leesplezier per leerjaar**

Bij het leesgedrag is een vergelijkbare trend te zien, zij het minder sterk. Leerlingen lezen in hogere klassen steeds minder vaak boeken: het percentage dat vaak thuis in een boek leest daalt van 40 procent in groep 5 en 6 naar 31 procent in groep 8. Ook halen in hogere groepen minder leerlingen boeken bij de bibliotheek op school. Wel halen in hogere leerjaren iets meer leerlingen boeken bij de bibliotheek buiten school (Grafiek 11).

¹⁷ Alle analyses in dit hoofdstuk hebben betrekking op de data van de meting van 2019 (groep 5 tot en met 8).

Grafiek 11 Verschillen in leesgedrag per leerjaar

Niet alleen halen in hogere leerjaren iets minder leerlingen boeken bij de bibliotheek in hun school, zij zijn ook minder tevreden over de schoolbibliotheek. Ze komen er minder graag, vinden minder vaak dat er genoeg leuke lees- en informatieboeken zijn, en vinden minder vaak dat ze er goed worden geholpen. Oudere leerlingen weten wel vaker hoe ze er naar een boek moeten zoeken (Tabel 6).

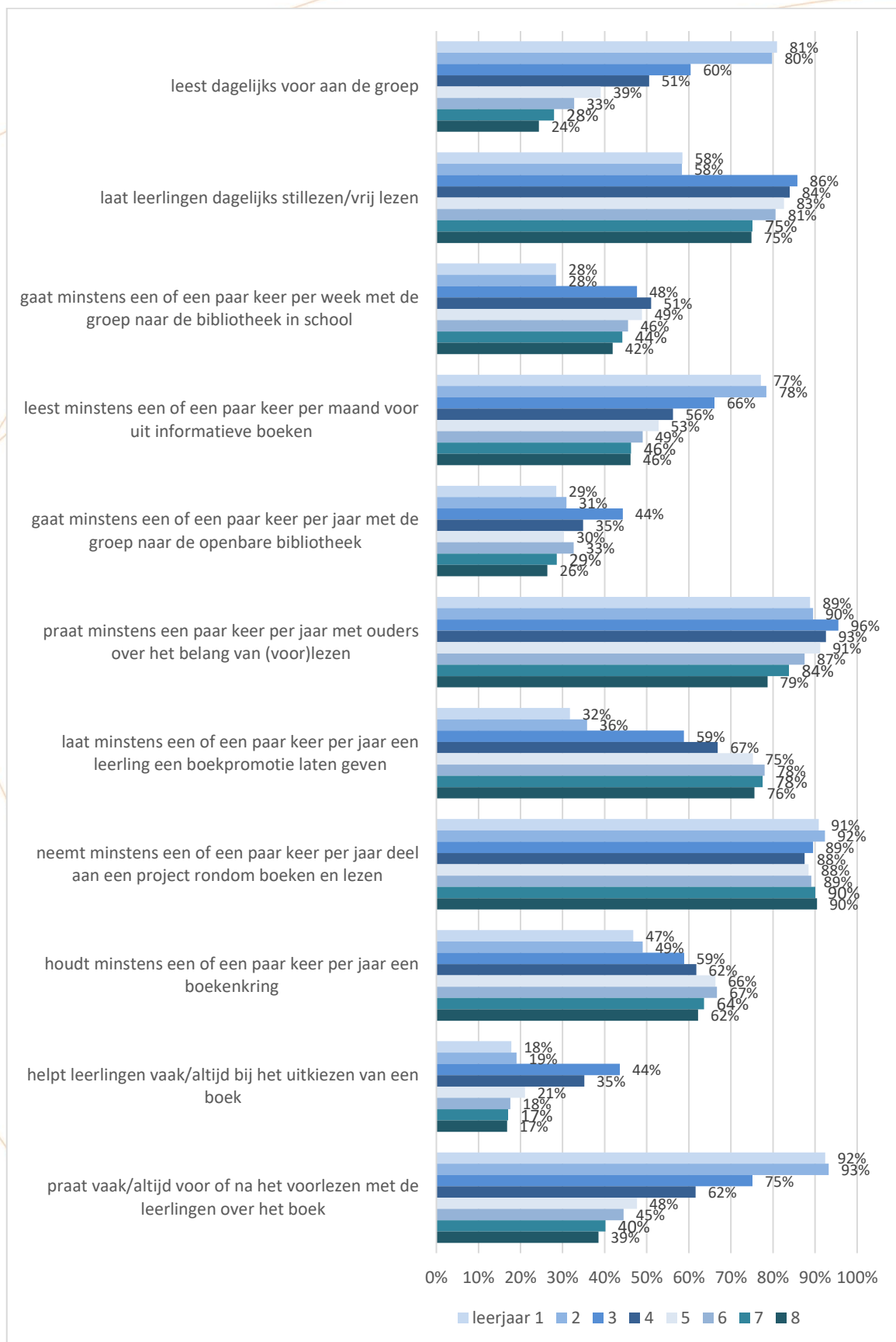
Tabel 6 Mening over schoolbibliotheek per leerjaar

	5	6	7	8
Komt graag in de schoolbibliotheek	60%	55%	48%	42%
Genoeg leuke leesboeken	60%	51%	42%	35%
Genoeg leuke informatieboeken	54%	50%	46%	39%
Weet hoe je naar een boek kunt zoeken	69%	72%	75%	77%
Wordt in de schoolbibliotheek goed geholpen	55%	53%	51%	47%

3.2 Leerjaar leerkrachten

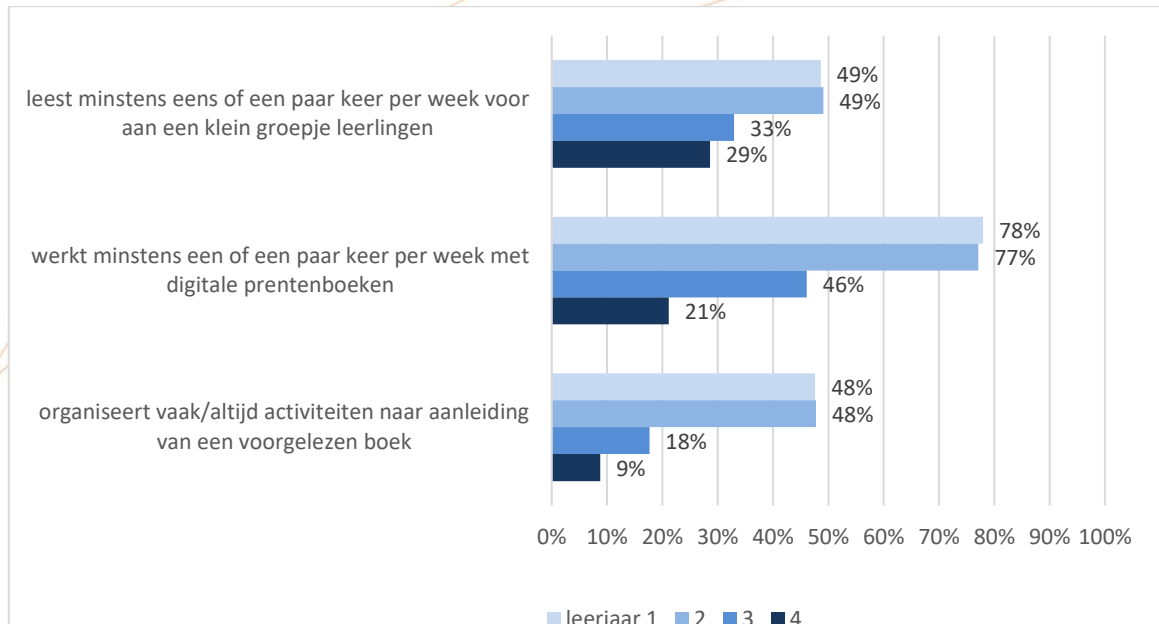
Kijken we naar de activiteiten van de *leerkrachten* per leerjaar, dan valt op dat leerkrachten in hogere leerjaren veel minder vaak voorlezen aan de groep, voorlezen uit informatieve boeken en voor of na het voorlezen met de leerlingen praten over een boek dan in lagere leerjaren. Leerlingen laten stillezen/vrij lezen, praten met ouders over het belang van voorlezen, met de groep naar de schoolbibliotheek of de openbare bibliotheek gaan en leerlingen helpen met het uitkiezen van een boek, doen leerkrachten in leerjaar 1 en 2 nog niet zo vaak als in leerjaar 3, maar daarna neemt het duidelijk af. Alleen leerlingen een boekpromotie laten geven en een boekenkring houden neemt sterk toe van leerjaar 1 tot en met leerjaar 6 en blijft daarna vrij stabiel. Deelnemen aan projecten rondom boeken doen leerkrachten in alle leerjaren ongeveer even vaak (Grafiek 12).

Grafiek 12 Activiteiten leerkrachten per leerjaar (1-8)

Bij de vragen over activiteiten die alleen aan leerkrachten van groep 1 tot en met 4 zijn gesteld, over voorlezen aan een klein groepje leerlingen, werken met digitale prentenboeken en activiteiten naar aanleiding van een voorgelezen boek, zien we eveneens een duidelijke afname in hogere leerjaren (Grafiek 13).

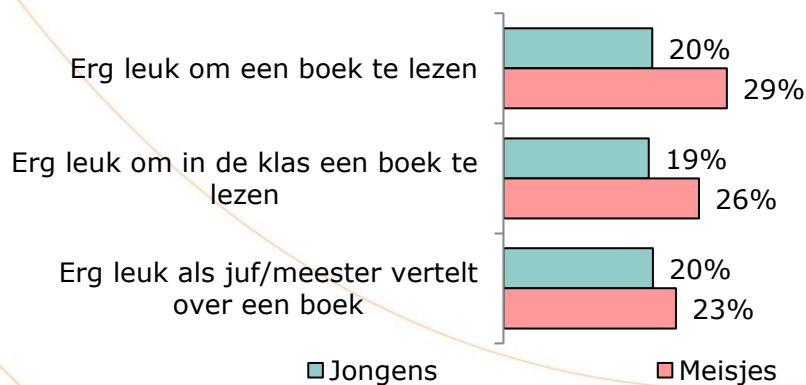
Grafiek 13 **Activiteiten leerkrachten per leerjaar (1-4)**

3.3 Geslacht leerlingen

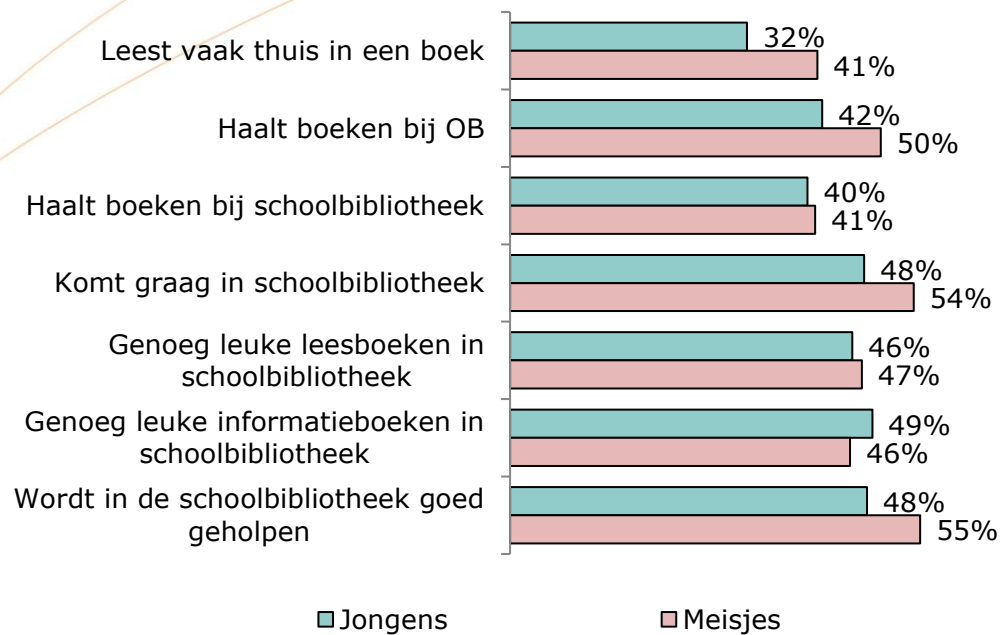
Zoals jongere leerlingen alles rond lezen veel leuker vinden dan oudere, vinden meisjes alles leuker dan jongens. Meisjes vinden het duidelijk leuker om een boek te lezen, zowel thuis als in de klas. Bij de vraag hoe leerlingen het vinden als de juf of meester vertelt over een boek zijn de verschillen kleiner. Meisjes vinden dit minder leuk dan zelf lezen, jongens even leuk (Grafiek 14). Deze verschillen zijn al jaren ongeveer even groot.

Grafiek 14 **Verskil in leesplezier naar geslacht**

Meisjes lezen ook duidelijk meer dan jongens. Meisjes lezen vaker thuis in een boek, halen iets vaker boeken uit de bibliotheek in hun school en vooral vaker uit de bibliotheek buiten de school. Meisjes komen ook vaker graag in de schoolbibliotheek. Daarnaast vinden meisjes vaker dat zij goed worden geholpen in de bibliotheek op school en vinden meisjes iets vaker dat er genoeg leuke leesboeken zijn in de bibliotheek op school. Alleen over het aantal leuke informatieboeken in de bibliotheek op school zijn meisjes niet positiever¹⁸ (Grafiek 15).

Grafiek 15 **Verskil in leesgedrag en mening schoolbibliotheek naar geslacht**

3.4 Provincies

Het leesplezier en de leesfrequentie van leerlingen varieert wel wat per provincie, maar uit de opeenvolgende metingen komt geen consistent beeld van meer en minder 'leesgrage' provincies naar voren. In 2019 ligt het percentage leerlingen dat het erg leuk vindt om een boek te lezen in alle provincies ongeveer op hetzelfde niveau (23%-26%). Het percentage leerlingen dat thuis 'vaak' in een boek leest loopt sterker uiteen, van 32 procent in Flevoland tot 41 procent in Utrecht (al ligt het percentage dat dit 'nooit' doet in beide provincies even hoog, op 7 procent).

Opvallende verschillen zijn er wel voor het percentage leerlingen dat – als die er is – 'vaak' naar de bibliotheek in de school gaat (van 24 procent in Noord-Holland en 25 procent in Zeeland tot 36 procent in Drenthe en Noord-Brabant en 43 procent in Limburg) en het percentage dat 'vaak' naar de bibliotheek buiten de school gaat (van 12 procent in Noord-Brabant en 13 procent in Limburg tot 19 procent in Flevoland). In sommige provincies met een relatief hoog bezoek aan de schoolbibliotheek is het

¹⁸ Meisjes zijn op dit punt niet negatiever, maar hebben veel vaker geen mening.

bezoek aan de openbare bibliotheek vrij laag (bijvoorbeeld in Noord-Brabant en Limburg), maar dat geldt niet overal.¹⁹

Een vergelijking tussen provincies van de activiteiten van *leerkrachten* laat aanzienlijke verschillen zien.²⁰ Opvallend is bijvoorbeeld dat leerkrachten in Limburg weinig voorlezen en weinig laten stillezen, maar vrij vaak met de groep naar de schoolbibliotheek gaan. Dat was ook in 2017 en 2018 zo. In Noord-Holland lezen leerkrachten vaak voor, maar gaan zij niet vaak met de groep naar de schoolbibliotheek (Tabel 7).

Tabel 7 Aandacht voor lezen door leerkracht per provincie (alle leerjaren)

	Leest dagelijks voor aan groep	Laat II. dagelijks stil/vrij lezen	Gaat minstens wekelijks naar schoolbibliotheek	Gaat minstens paar keer per jaar naar openbare bibliotheek	Houdt minstens maandelijks een boekenkring	n
Friesland	49%	77%	38%	47%	18%	1462
Groningen	51%	79%	53%	63%	25%	407
Drenthe	53%	77%	55%	35%	28%	1177
Overijssel	52%	78%	41%	31%	27%	1944
Flevoland	54%	83%	38%	28%	25%	359
Gelderland	54%	76%	40%	25%	24%	2085
Utrecht	62%	77%	41%	32%	23%	625
Noord-Holland	62%	76%	24%	48%	22%	1833
Zuid-Holland	63%	75%	41%	27%	17%	2557
Zeeland	39%	70%	30%	42%	24%	944
Noord-Brabant	43%	68%	48%	21%	22%	2677
Limburg	29%	65%	52%	15%	24%	959
Totaal	52%	74%	41%	32%	23%	17029

Ook in de invulling van het leesbeleid op school zijn er sterke verschillen tussen de provincies, zo blijkt uit de data van de *leesconsulenten*. Zo beschikt in Overijssel 94 procent van de scholen in de Monitor over een leesplan, in Zeeland 57 procent. Het jaarlijks evalueren van dit plan gebeurt relatief het meest in Noord-Holland (91%), het minst in Groningen (68%). In Drenthe (4%) en Utrecht (4%) is vrijwel geen van de schoolbibliotheken na schooltijd open, in Limburg een kwart (26%). In Limburg staat gemiddeld ook de grootste collectie in de schoolbibliotheek (2.611 boeken), met bijna twee keer zo veel boeken als in Friesland (1.315) en Gelderland (1.253) (Tabel 8).

¹⁹ Zie over het vervangingseffect ook het rapport van ProBiblio en Pleiade in opdracht van Stichting Lezen en de KB *Naar optimale jeugdcollecties in bibliotheken en op scholen* (2019).

(<https://www.kb.nl/ob/nieuws/2019/onderzoek-naar-jeugdcollecties-op-bibliotheken-en-scholen>)

²⁰ De vergelijking is gemaakt over alle leerjaren. De verdeling van leerkrachten over de leerjaren is in alle provincies ongeveer gelijk.

Tabel 8 Leesbevorderingsplan en collectie per provincie

	Beschikt over leesplan	Evalueert jaarlijks het leesplan*	Bibliotheek in de school	Schoolbibliotheek open na schooltijd*	Gemiddeld aantal boeken in collectie van schoolbibliotheek*	n
Friesland	63%	75%	88%	23%	1315	136
Groningen	71%	68%	100%	15%	2013	48
Drenthe	91%	87%	97%	4%	1991	130
Overijssel	94%	80%	96%	12%	1615	154
Flevoland	72%	75%	100%	8%	2113	36
Gelderland	73%	76%	97%	13%	1253	177
Utrecht	89%	85%	93%	4%	1888	56
Noord-Holland	89%	91%	96%	8%	1917	152
Zuid-Holland	82%	70%	92%	19%	1813	228
Zeeland	57%	76%	96%	23%	1469	103
Noord-Brabant	72%	77%	96%	17%	2261	187
Limburg	78%	79%	99%	26%	2611	86
Totaal	78%	79%	95%	15%	1810	1493

*indien leesplan/schoolbibliotheek aanwezig.

Deels vanwege het relatief beperkte aantal scholen in de data voor sommige provincies, schommelen de resultaten over de jaren, maar in grote lijnen wijkt het huidige beeld niet sterk af van dat van vorig jaar.

4 Bouwstenen en uitkomsten

Op scholen met een goed ontwikkeld leesplan en diverse ingeroosterde leesbevorderende activiteiten, doen leerkrachten duidelijk meer aan leesbevorderende activiteiten dan op scholen die minder hoog scoren op die bouwstenen van de Bibliotheek op school. Bij leerkrachten die meer aan leesbevorderende activiteiten doen, liggen het gemiddelde leesplezier, de leesfrequentie en het bibliotheekbezoek van hun leerlingen hoger dan bij leerkrachten die er minder aan doen. Het bibliotheekbezoek van de leerlingen heeft met alle bouwstenen op het niveau van de school en de schoolbibliotheek een duidelijke samenhang. Dit blijkt uit de onderlinge samenhang van de data van 2019 van de leerlingen, hun leerkrachten en de leesconsulenten van hun scholen. De verbanden zijn wat sterker dan in 2018. Dit kan erop duiden dat scholen en leerkrachten die 'de goede dingen doen', daaraan een betere invulling zijn gaan geven.

4.1 De bouwstenen van de Bibliotheek op school en de data van de Monitor

De Monitor de Bibliotheek op school is vooral bedoeld voor bibliotheken en scholen om de activiteiten op school en het leesgedrag en leesplezier van leerlingen in kaart te brengen en te volgen. Omdat niet alle basisscholen in Nederland meedoen aan de Bibliotheek op school en de Monitor weinig scholen telt die niet met de bibliotheek aan leesbevordering werken, kunnen we geen goede vergelijking maken tussen scholen die 'meedoen' en scholen die 'niet meedoen'. Maar we kunnen wel kijken naar verschillen tussen scholen die veel doen en scholen die minder doen en naar het mogelijke effect van bepaalde activiteiten.

In het algemene model van de Bibliotheek op school verloopt het effect van de interventie op het lezen van de leerlingen vooral via de activiteiten van de leerkracht in de klas (Figuur 1).

Figuur 1 Algemeen interventiemodel de Bibliotheek op school

De aanpak de Bibliotheek *op school* bestaat uit zeven samenhangende bouwstenen. Deze bouwstenen worden hieronder kort beschreven, met daarbij de ideaaltypische invulling ervan. In de praktijk zijn de bouwstenen flexibel. De uitvoerende bibliotheek en de participerende school bepalen samen welke bouwstenen ze invoeren (kolom 1), en op welke wijze ze er invulling aan geven (kolom 2).

Tabel 9 **Bouwstenen dBos**

Bouwstenen	Invulling bouwstenen
Netwerk & beleid (Samenwerking) De bibliotheek, de school en de gemeente werken als netwerk aan een gedeelde visie op het gebied van leesbevordering en leggen de doelen beleidsmatig vast.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Visie en doelen worden vastgelegd in de vorm van een samenwerkings- en dienstverleningsovereenkomst voor ten minste één jaar. Idealiter behelst deze een periode van minstens 3 jaar. 2. Leesbevordering staat structureel op de agenda van gemeentelijke en provinciale overleggen over educatie. 3. Er zijn lokale en provinciale overleggen met onder meer culturele en onderwijsorganisaties rond het thema leesbevordering (zogenaamde leesbevorderingsnetwerken).
Monitor (Evidentie) De monitor dBos wordt gebruikt; op basis van de resultaten wordt het leesplan op- dan wel bijgesteld.	De monitor dBos wordt elk jaar ingevuld door alle leerlingen en leerkrachten van de school en door de leesconsulent van de bibliotheek.
Expertise (Expertise) De bibliotheek en de school zetten hun expertise in op het gebied van leesbevordering.	<ol style="list-style-type: none"> 1. De school heeft voor 4 uur per week de beschikking over een leesconsulent van de bibliotheek. Deze heeft de basisopleiding voor leesconsulenten (de mbo+ Module Leesconsulent) succesvol afgerond. 2. De school levert voor 40 taakuren per schooljaar een leescoördinator. Deze heeft de basisopleiding voor leescoördinatoren (de cursus Open Boek) succesvol afgerond. De leescoördinator heeft 2 taakuren per week, en volgt twee keer per jaar bijscholing in het leescoördinatorennetwerk. Er worden op elke school twee leescoördinatoren aangesteld.
Lees- en mediaplan (Expertise & Evidentie) De school legt in samenwerking met de bibliotheek haar visie, doelen en het jaarprogramma op het gebied van leesbevordering vast in het lees- en mediaplan.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Het lees- en mediaplan wordt ingevuld volgens het format op de website www.leesplan.nl. 2. De visie, doelen en het jaarprogramma worden (mede) gebaseerd op de resultaten en inzichten uit de monitor dBos.
Collectie (Leesomgeving) Alle leerlingen hebben toegang tot een actuele en gevarieerde collectie boeken in een school-, digitale of (mobiele)bibliotheek.	<ol style="list-style-type: none"> 1. De bibliotheek levert een collectie op maat van 3 tot 5 boeken per leerling aan de school. Elk jaar wordt 10% van de collectie vernieuwd. Er zijn 8 boeken per leerling aanwezig. 2. De meubels en boekenkasten in de bibliotheek lenen zich ervoor om boeken frontaal te laten zien. 3. De schoolbibliotheek is binnen én buiten schooltijd open, leerlingen kunnen de boeken mee naar huis nemen, en ze hebben toegang tot de e-boekencollectie op www.bibliotheek.nl. 4. De leesconsulent beheert de schoolbibliotheek en stuurt de (vrijwillige) bibliotheekouders aan.
Digitaal diensten (Leesomgeving) De school heeft toegang tot de content op het ondersteunende	<ol style="list-style-type: none"> 1. De boekencollectie in de schoolbibliotheek is gekoppeld aan het digitale portaal. 2. Kinderen kunnen via het digitale portaal boeken zoeken en lenen. Hun uitleningen worden geregistreerd.

digitale portaal van dBos.	
Activiteiten lezen (Leesomgeving) Op basis van het lees- en mediaplan stellen school en bibliotheek de activiteiten vast op het gebied van leesbevordering.	De school ruimt op het lesrooster dagelijks ten minste 15 minuten in voor leesbevordering: vrij lezen / voorlezen / praten over boeken, waar mogelijk in combinatie met leesbevorderingscampagnes (Voorleesdagen, Voorleeswedstrijd, schrijversbezoeken via Stichting Schrijver, School & Samenleving). Idealiter gaat het om 30 minuten per dag.

De data in de Monitor kunnen we gebruiken om te kijken in hoeverre een school voldoet aan de ideaaltypische invulling van de Bibliotheek *op school* (behalve voor de bouwstenen 'Netwerk & beleid' en 'Monitor'). Er is daartoe per bouwsteen gekeken welke vragen uit de Monitor de meest geschikte indicatoren vormen, welke antwoorden het meest overeenkomen met het de Bibliotheek *op school* -ideaal en waarop deze effect zouden kunnen hebben. Daarbij wordt, overeenkomstig het algemene model uit Figuur 1, de 'input' op het niveau van de school en de samenwerking met de bibliotheek onderscheiden van de 'mediërende uitkomsten' op het niveau van de leerkrachten. De link tussen de bouwstenen en de data van de Monitor op het niveau van de school en de bibliotheek is weergegeven in Tabel 10. De gegevens over de invulling van de bouwstenen op dit niveau zijn afkomstig uit de vragenlijst voor de leesconsulenten (LC).

Tabel 10 Bouwstenen dBos en data MdBos – input: schoolbeleid

Bouwstenen	Operationalisering MdBos
Expertise	<ul style="list-style-type: none"> • LC8²¹ Betaalde uren leesconsulent per week voor school, op school zelf en elders (hoe meer, hoe beter) • LC10 Aantal taakuren leescoördinatoren per week (advies: 2 uur voor elke 200 leerlingen) • LC11 Activiteiten leesconsulent (<i>score</i> 3 activiteiten met het team, 2 activiteiten met ouders, 1 activiteiten met leerlingen)
Leesplan	<ul style="list-style-type: none"> • LC11 Activiteiten leesconsulent: beleid opstellen • LC12 Activiteiten leescoördinator: inplannen leesbevorderingsactiviteiten in afstemming met taal- en lesmethodes, beleid opstellen • LC13 Leesplan aanwezig • LC14 Jaarlijkse evaluatie leesplan
Collectie	<ul style="list-style-type: none"> • LC3 Aantal boeken schoolbibliotheek per leerling • LC5 Aantal openingsuren schoolbibliotheek per week • LC12 Activiteiten leescoördinator: beheren boekenbudget
Activiteiten school	<ul style="list-style-type: none"> • LC15 Aantal verschillende activiteiten (stillezen/vrij lezen, voorlezen, boekenkring/boekintroductie) ingeroosterd voor meer dan 0 uren per week. • LC16 Participatie in leesbevorderingscampagnes (2 is de norm)

De invulling van de bouwstenen op het niveau van de school heeft volgens het model van de Bibliotheek *op school* (Figuur 1) effect op de leesbevorderende activiteiten van

²¹ MC: opgave monitorcoördinator. LC: vragenlijst leesconsulent. LK: vragenlijst leerkracht. LL: vragenlijst leerling.

leerkrachten. Dit noemen we een 'mediërende variabele', omdat deze activiteiten aan de ene kant worden beïnvloed door de 'input' op het niveau van de school en aan de andere kant invloed hebben op het leesplezier en leesgedrag van de leerlingen. De activiteiten van de leerkracht kunnen we volgen met de vragenlijst voor leerkrachten (LK) (Tabel 11).

Tabel 11 **Bouwstenen de Bibliotheek op school en data Monitor – mediërende variabele: activiteiten leerkrachten**

Bouwstenen	Operationalisering MdBos
Activiteiten LK	<ul style="list-style-type: none"> LK3 Frequentie activiteiten leerkracht (score 2 stillezen/vrij lezen, voorlezen, project rondom boeken en lezen, boekenkring, met ouders praten over het belang van (voor)lezen, 1 met de groep naar de schoolbibliotheek en openbare bibliotheek) LK4 Gebruik van andere boeken dan methodeboeken bij wereldoriënterende onderwerpen

De 'uitkomstmaten' voor de Bibliotheek op school hebben betrekking op leesplezier, leesfrequentie en bibliotheekbezoek van de leerlingen, op basis van de vragenlijst voor leerlingen (LL) (Tabel 12).

Tabel 12 **de Bibliotheek op school en data Monitor – uitkomstmaten: leesfrequentie en leesplezier leerlingen**

Bouwstenen	Operationalisering MdBos
Leesplezier algemeen	<ul style="list-style-type: none"> LL5 Hoe vind je het om een boek te lezen?
Leesplezier op school	<ul style="list-style-type: none"> LL12a Als ik in de klas in een boek lees vind ik dat meestal...
Leesgedrag thuis	<ul style="list-style-type: none"> LL6 Hoe vaak lees je thuis in een boek?
Bezoekfrequentie bibliotheek	<ul style="list-style-type: none"> LL11 Hoe vaak ga je naar de bibliotheek buiten de school? LL14 Hoe vaak ga je naar de bibliotheek in school?

Met de bouwstenen van de Bibliotheek op school als uitgangspunt is een nadere analyse uitgevoerd op de data van de Monitor over 2019. Daarin zijn de antwoorden meegenomen van alle leesconsulenten en leerlingen en leerkrachten vanaf groep 5, voor scholen waarvoor data van leerlingen, leerkrachten en leesconsulenten beschikbaar zijn. Deze zijn aan elkaar gekoppeld. De antwoorden van de leerlingen kunnen we zo bekijken in het licht van de antwoorden van hun leerkrachten en van de leesconsulent voor hun school, en de antwoorden van de leerkrachten in het licht van de antwoorden van hun leesconsulent.²²

²² Bijna alle indicatoren voor de 'input' (Tabel 10) en de mediërende variabelen (Tabel 11) zijn opgebouwd uit verschillende vragen uit de Monitor. Bij de analyse is daarom gebruik gemaakt van gestandaardiseerde scores (z-scores). Dat betekent dat een school of leerkracht die - uitgaand van 'het ideaal' van de Bibliotheek op school - sterk positief afwijkt van het gemiddelde in de Monitor, een hoge positieve score krijgt op deze indicator, een school of leerkracht die gemiddeld scoort een score rond 0, en een school of leerkracht die minder goed voldoet aan het ideaalbeeld dan de meeste andere een negatieve score.

Om te toetsen of er verbanden zijn tussen de invulling van de bouwstenen op schoolniveau (input), de leesbevorderende activiteiten van leerkrachten (mediërende variabele) en leesgedrag en leesplezier van de leerlingen (uitkomsten), is gekeken naar de correlaties tussen de indicatoren. Simpel gezegd drukt de correlatie uit in hoeverre een hoge score op de ene indicator samenhangt met een hoge score op de andere indicator.²³

4.2 Bouwstenen en activiteiten van de leerkracht

De vier bouwstenen uit de input – Collectie, Expertise, Leesplan en Activiteiten (zie Tabel 10) – hangen onderling positief samen. Dat wil zeggen dat scholen die relatief goed scoren op een bouwsteen, doorgaans ook relatief goed scoren op de andere drie. De positieve verbanden tussen Leesplan en Activiteiten en Leesplan en Expertise zijn het sterkst.

- *Scoren scholen die het relatief goed doen op de inputbouwstenen, ook relatief goed wat betreft activiteiten van leerkrachten (mediërende variabele)?*

Ja, ten dele.

Van de vier bouwstenen op het niveau van de school (zie Tabel 10) hebben vooral Leesplan en Activiteiten een significante positieve correlatie met de activiteiten van de leerkracht (de mediërende variabele). Dat betekent dat op scholen die relatief hoog scoren op die bouwstenen, leerkrachten vaak relatief hoog scoren op leesbevorderende activiteiten. Voor de bouwstenen Expertise geldt dit niet, voor Collectie in mindere mate. In onderstaande tabel zijn de significante verbanden²⁴ groen aangegeven, met de sterkte van de correlatie in de cel. De Activiteiten van de leerkracht hangen sterker samen met de Activiteiten op schoolniveau dan met het Leesplan en de Collectie (Tabel 13).

Tabel 13 Samenhang inputbouwstenen – mediërende variabelen²⁵

mediërende variabelen	inputbouwstenen			
	Collectie	Expertise	Leesplan	Activiteiten
Activiteiten LK	.08		.16	.21

Om de correlaties te illustreren, worden in onderstaande grafieken de resultaten van de vragen die zijn opgenomen in de mediërende variabele Activiteiten leerkracht vergeleken voor scholen die beter dan gemiddeld (+) en scholen die slechter dan

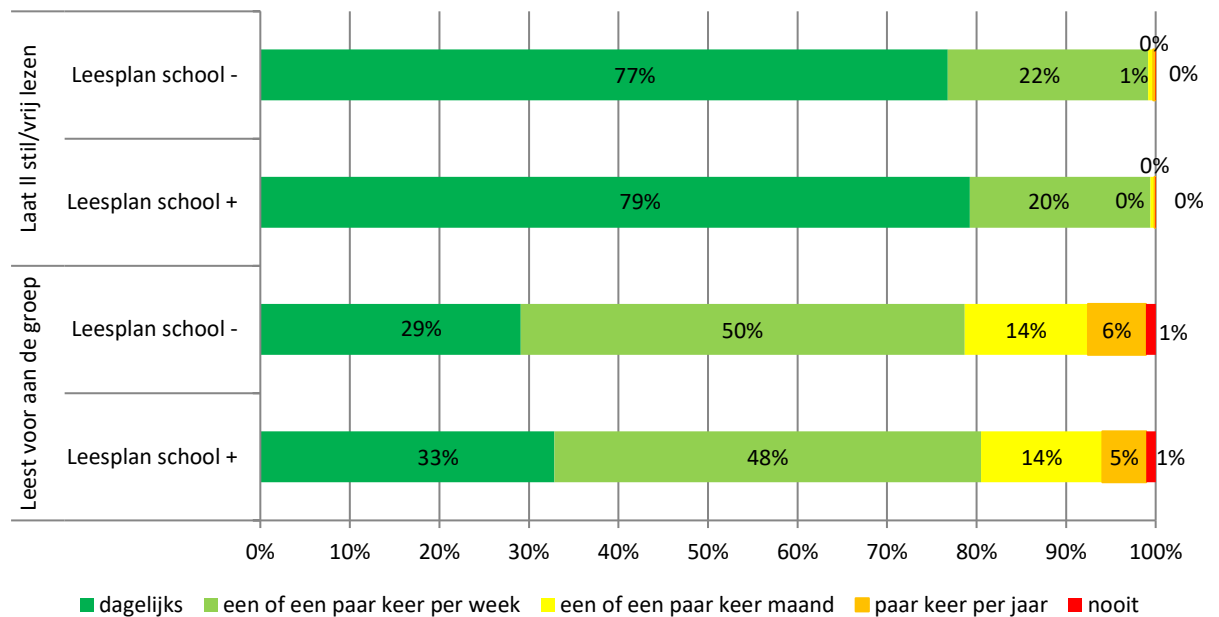
²³ De samenhangen tussen de variabelen wordt uitgedrukt met behulp van de statistische correlatie (R), die kan variëren van 0 tot 1. Een correlatie van 0 zou betekenen dat er geen enkele samenhang is tussen twee scores, een maximale correlatie (R = 1) dat de twee cijfers volledig samenhangen. Het ene cijfer is dan perfect te voorspellen of 'verklaren' op basis van het andere.

²⁴ Alle getoonde correlaties zijn significant ($p < .05$).

²⁵ De correlaties zijn gebaseerd op de scores van de school en de *gemiddelde* scores van hun leerkrachten en leerlingen, voor de 1338 scholen waarvoor gegevens van de school (vragenlijst leesconsulent), hun 5531 leerkrachten (vragenlijst leerkrachten) en hun 94414 leerlingen en hun ouders (vragenlijst leerlingen) beschikbaar zijn.

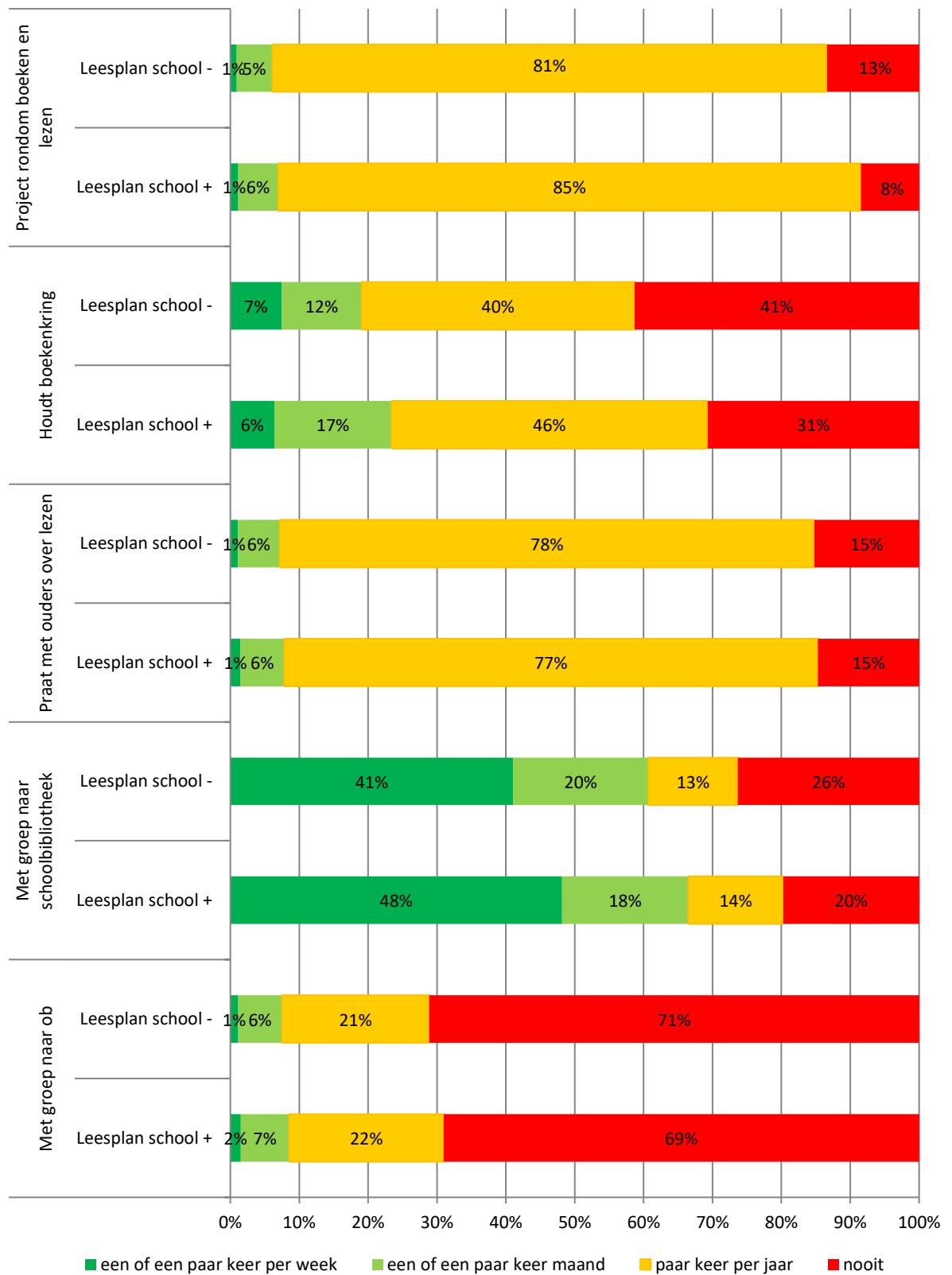
gemiddeld (-) scoren op het **Leesplan** op school. Op scholen die minder goed voldoen aan het ideaaltype van de Bibliotheek *op school* voor het leesplan dan het gemiddelde van alle scholen in de Monitor, laat 77 procent van de leerkrachten in groep 5-8 de leerlingen dagelijks stillezen/vrij lezen, op scholen die bovengemiddelde score op het beleid rond het leesplan 79 procent. Bij het dagelijks voorlezen is het verschil 29%-33% (Grafiek 16).

Grafiek 16 **Activiteiten leerkracht (groep 5-8) naar score Leesplan school - 1**

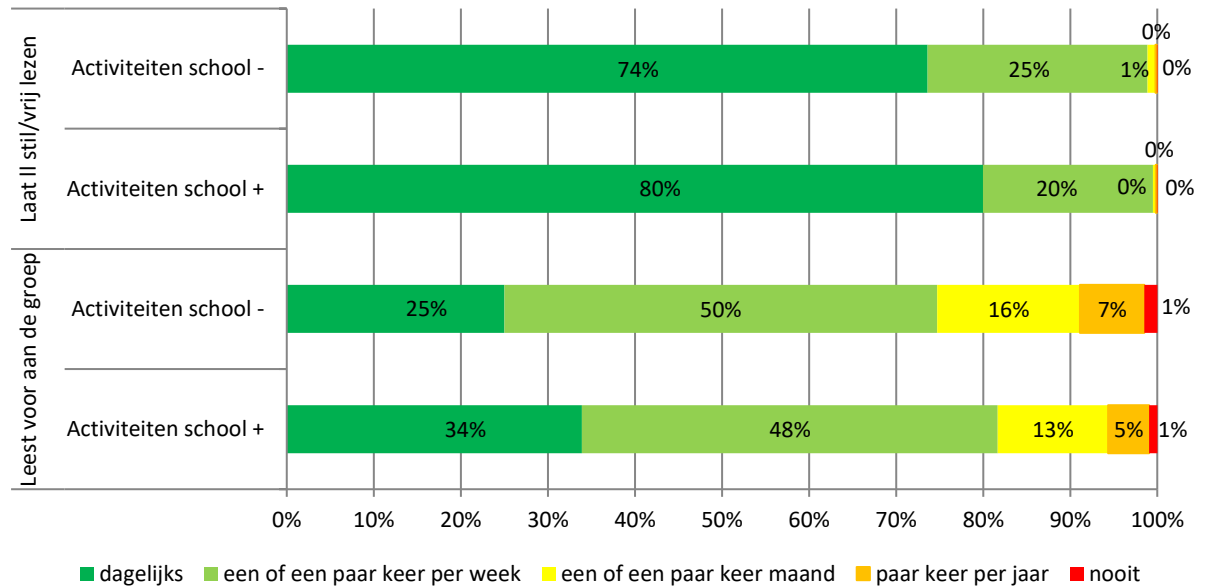
Bij de overige activiteiten van de leerkrachten in groep 5-8 zijn de verschillen tussen scholen die relatief hoog en scholen die relatief laag scoren op de bouwsteen Leesplan het grootst bij het houden van een boekenkring: op scholen met relatief minder goed leesplanbeleid houdt 59 procent van de leerkrachten wel eens een boekenkring, op scholen die relatief goed scoren op het leesplan 69 procent. Ook voor deelname aan projecten rondom boeken en bezoek met de groep aan de bibliotheek in de school zijn de verschillen duidelijk. Voor bezoek aan de openbare bibliotheek en het praten met ouders over het belang van lezen zijn de verschillen klein en niet significant (Grafiek 17).

Grafiek 17 Activiteiten leerkracht (groep 5-8) naar score Leesplan school - 2

Ook bij scholen die relatief goed scoren op de bouwsteen **Activiteiten** (ingeroosterde activiteiten en deelname aan campagnes), zien we dat leerkrachten van groep 5 tot en met 8 daar vaker laten vrij lezen en vooral vaker voorlezen dan op scholen die op die bouwsteen minder goed scoren (Grafiek 18).

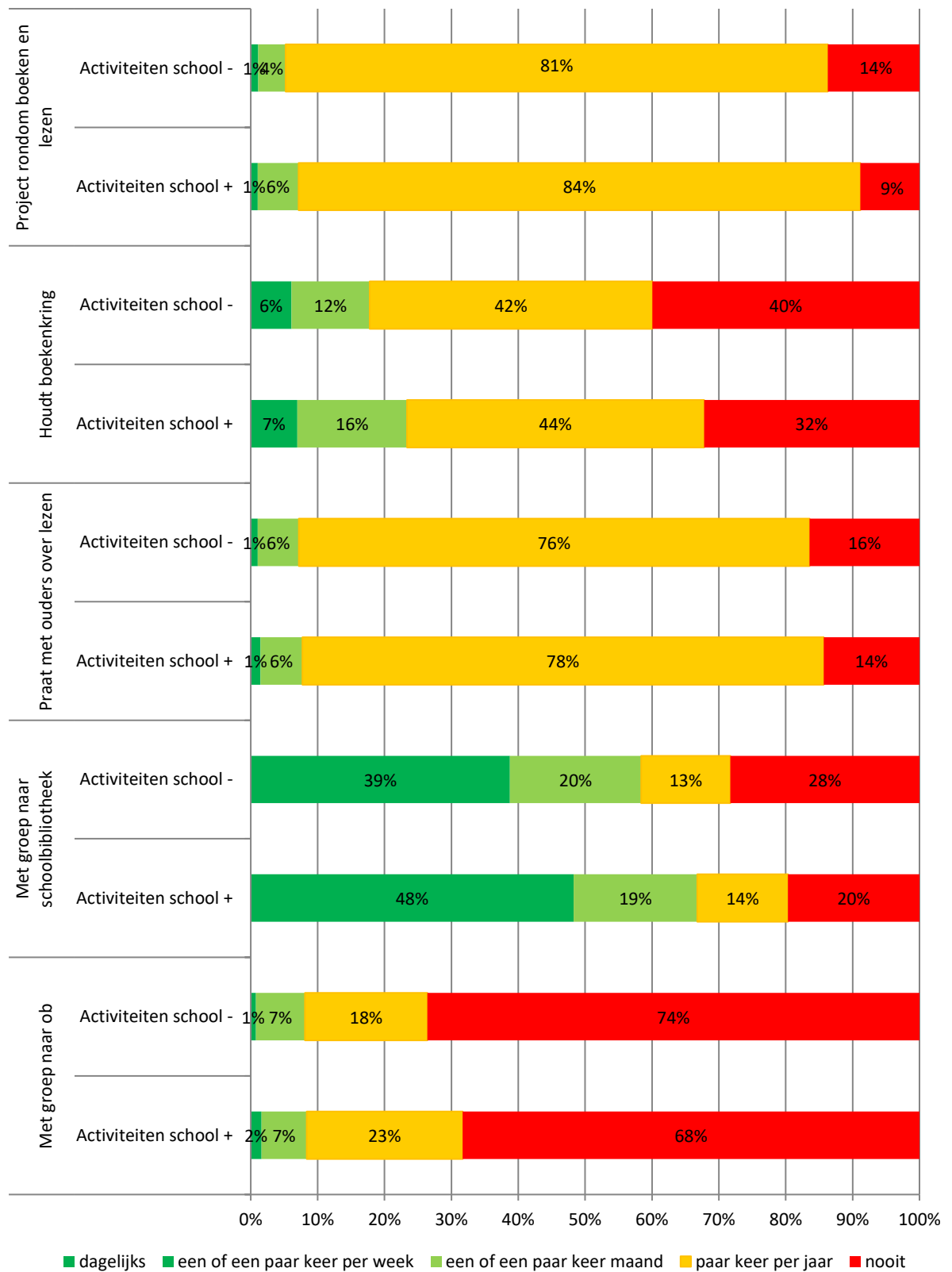
Grafiek 18 **Activiteiten leerkracht (groep 5-8) naar score Activiteiten school - 1**

Verder doen leerkrachten in groep 5-8 op scholen met een goede score op de bouwsteen Activiteiten meer aan projecten rond boeken en boekenkringen en gaan zij vaker met de groep naar de schoolbibliotheek en ook naar de openbare bibliotheek. Zij praten wel iets vaker, maar niet significant vaker, met ouders over het belang van lezen en voorlezen (Grafiek 19).

Grafiek 19 Activiteiten leerkracht (groep 5-8) naar score Activiteiten school - 2

4.3 Uitkomst: leesplezier, leesgedrag en bibliotheekbezoek leerlingen

- *Scoren leerlingen van scholen die het relatief goed doen op de inputbouwstenen, relatief goed op de uitkomstvariabelen?*

Ja, vooral wat betreft bezoek aan de bibliotheek (op school of de bibliotheek buiten school).

Kijken we voor de uitkomst wat betreft leesplezier, leesgedrag en bezoek aan de bibliotheek van leerlingen (zie Tabel 12) eerst naar de samenhang met de bouwstenen van de Bibliotheek op school **op schoolniveau**, dan valt op dat de inputbouwstenen vooral een duidelijk positief verband hebben met bezoek aan de bibliotheek (op school of de bibliotheek buiten school). Het bibliotheekbezoek hangt het sterkst samen met Collectie, maar ook met de overige drie bouwstenen. Het leesplezier van leerlingen is iets hoger op scholen die bovengemiddeld goed scoren op Expertise. Leerlingen lezen iets vaker thuis in een boek op scholen die op Leesplan en Activiteiten hoog scoren (Tabel 14).

Tabel 14 Samenhang schoolbeleid (inputbouwstenen) – leesplezier, leesgedrag en bibliotheekbezoekleerlingen (uitkomstmaten)²⁶

uitkomstmaten	inputbouwstenen			
	Collectie	Expertise	Leesplan	Activiteiten
Leesplezier algemeen		.06		
Leesplezier op school		.06		
Leesgedrag thuis			.08	.06
Bezoekfrequentie bibliotheek	.18	.12	.14	.13

- *Scoren leerlingen van leerkrachten die relatief veel aan leesbevorderende activiteiten doen, gemiddeld hoger op leesplezier, leesgedrag en bibliotheekbezoek?*

Ja, elk van de vier uitkomstmaten hangt samen met de activiteiten van de leerkracht.

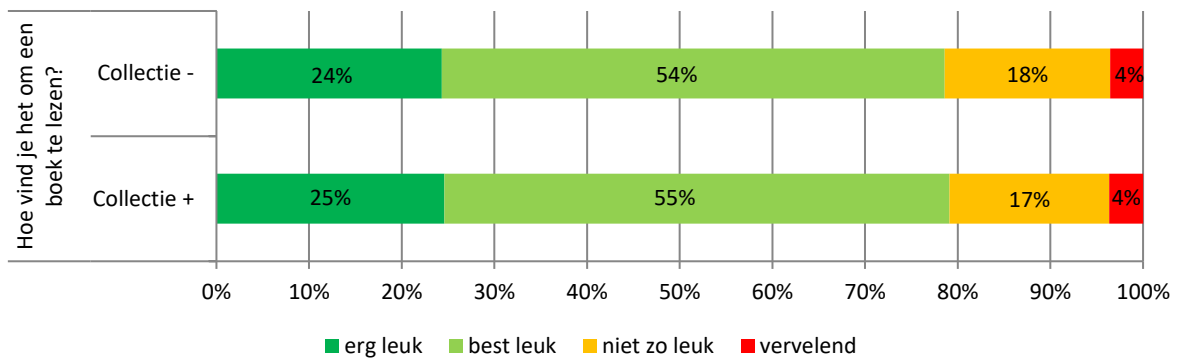
Hieronder worden voor de vier uitkomstmaten de belangrijkste samenhangen toegelicht en met een grafiek geïllustreerd.

Leesplezier algemeen

Het algemene leesplezier van leerlingen in groep 5-8 hangt licht samen met de collectie van de schoolbibliotheek: van de leerlingen op scholen met een relatief hoge score op Collectie (aantal boeken per leerling, openingsuren bibliotheek, boekenbudget beheerd door de leescoördinator), vindt 25 procent lezen erg leuk, bij scholen met een relatieve lage score op Collectie 24 procent (Grafiek 20).

²⁶ Zie vorige voetnoot.

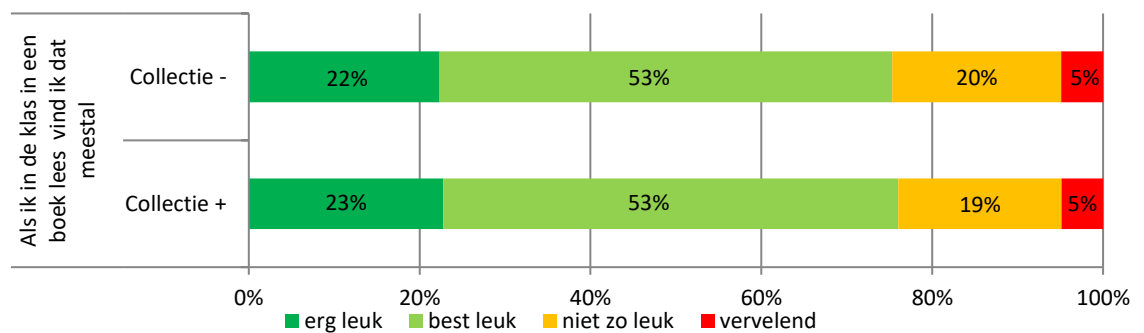
Grafiek 20 Leesplezier algemeen naar Collectie school (groep 5-8)

Leesplezier op school

Ook het leesplezier op school hangt licht samen met de boekencollectie op school: bij scholen met een relatief hoge score op Collectie, vindt 23 procent van de leerlingen het erg leuk om in de klas in een boek te lezen, bij scholen met een lagere score andere 22 procent (Grafiek 21).

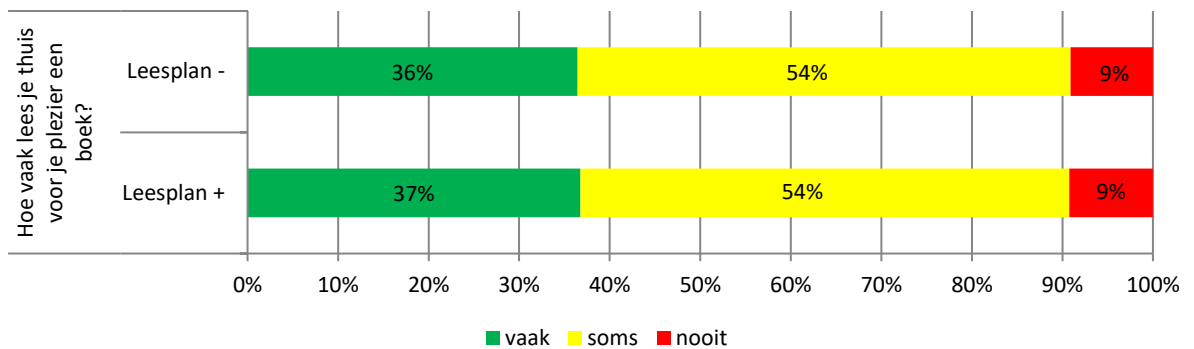
Grafiek 21 Leesplezier op school naar Collectie school (groep 5-8)

Leesgedrag thuis

Voor het leesgedrag thuis is er een klein verschil te zien tussen leerlingen op scholen met een relatief hoge score op Leesplan en leerlingen op scholen die op die bouwsteen minder hoog scores (Grafiek 22). Ook voor de bouwsteen activiteiten is er een klein significant verschil, maar dat verschil is in een grafiek niet zichtbaar.

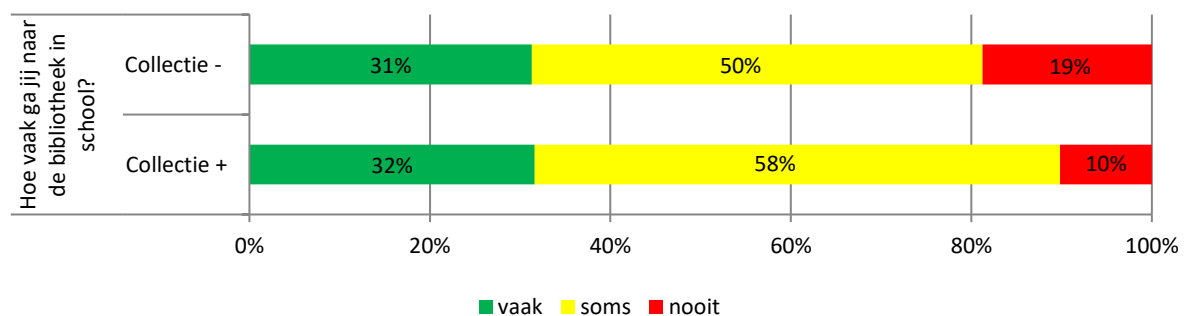
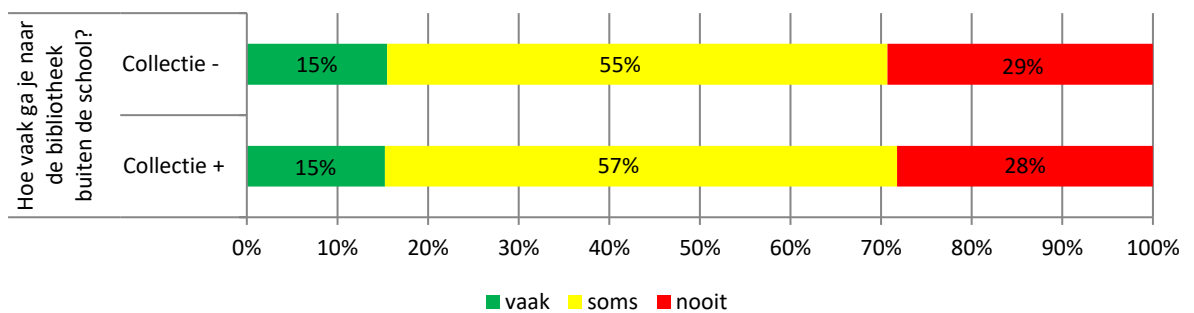
Grafiek 22 Leesgedrag thuis naar Leesplan school (groep 5-8)

Bibliotheekbezoek

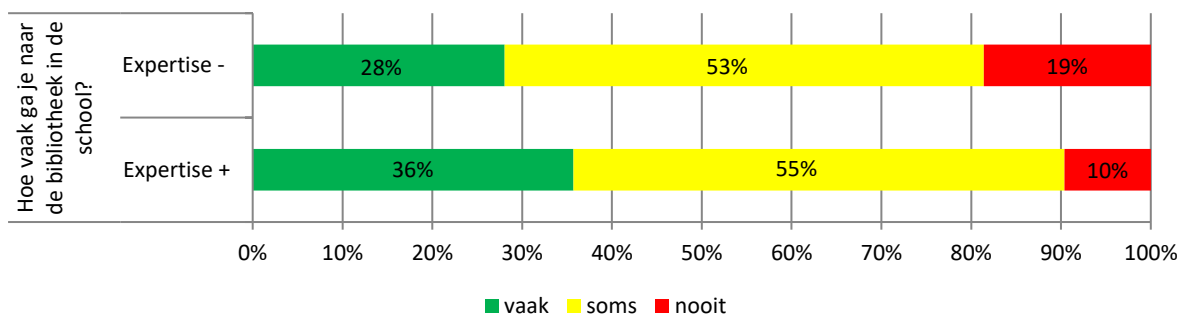
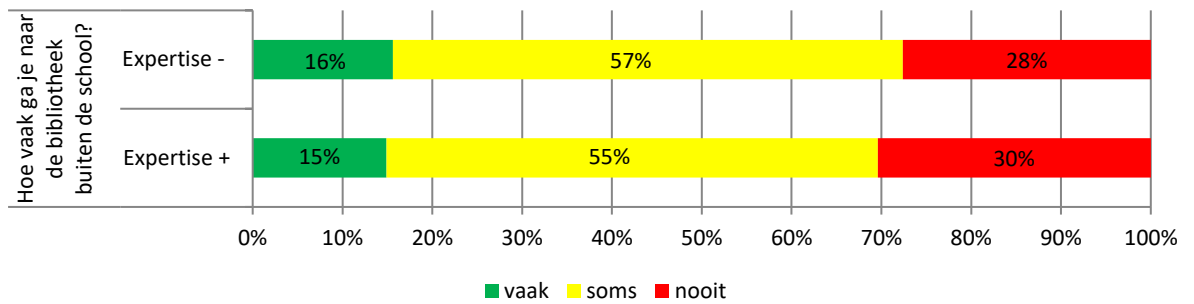
Leerlingen op scholen met een schoolbibliotheek, gaan iets minder vaak naar de openbare bibliotheek (29% nooit, 15% 'vaak') dan leerlingen op scholen met een schoolbibliotheek (24% nooit, 16% 'vaak'). Scholen met een schoolbieb scoren niet alleen op Collectie, maar ook op Expertise, Leesplan en Activiteiten, gemiddeld hoger dan scholen zonder schoolbibliotheek. We zien daarom geen of een kleine *negatieve* samenhang tussen de scores op de bouwstenen op schoolniveau en het bezoek aan de openbare bibliotheek. Daarentegen zien we een, veel sterkere, positieve samenhang tussen de bouwstenen en de bezoekfrequentie van leerlingen aan de bibliotheek in de school²⁷ (Grafiek 23 - Grafiek 26).

Grafiek 23 Bezoek bibliotheek naar Collectie school (groep 5-8)

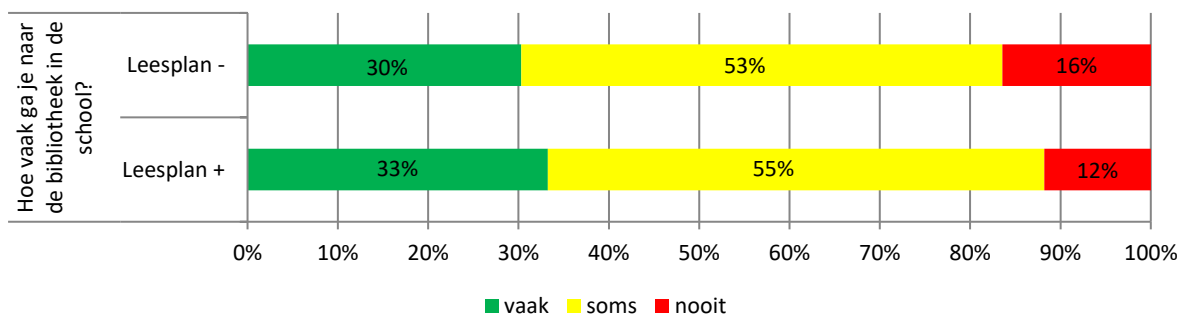
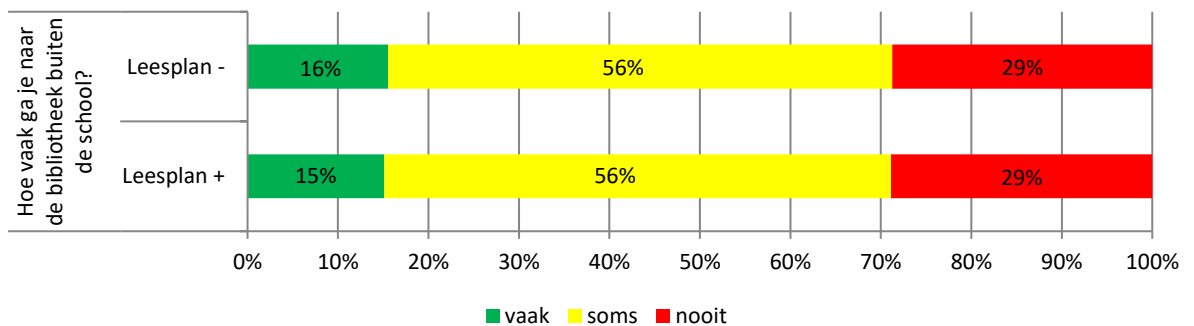

²⁷ Voor leerlingen op scholen zonder een schoolbibliotheek, is het antwoord hier op 'nooit' gezet.

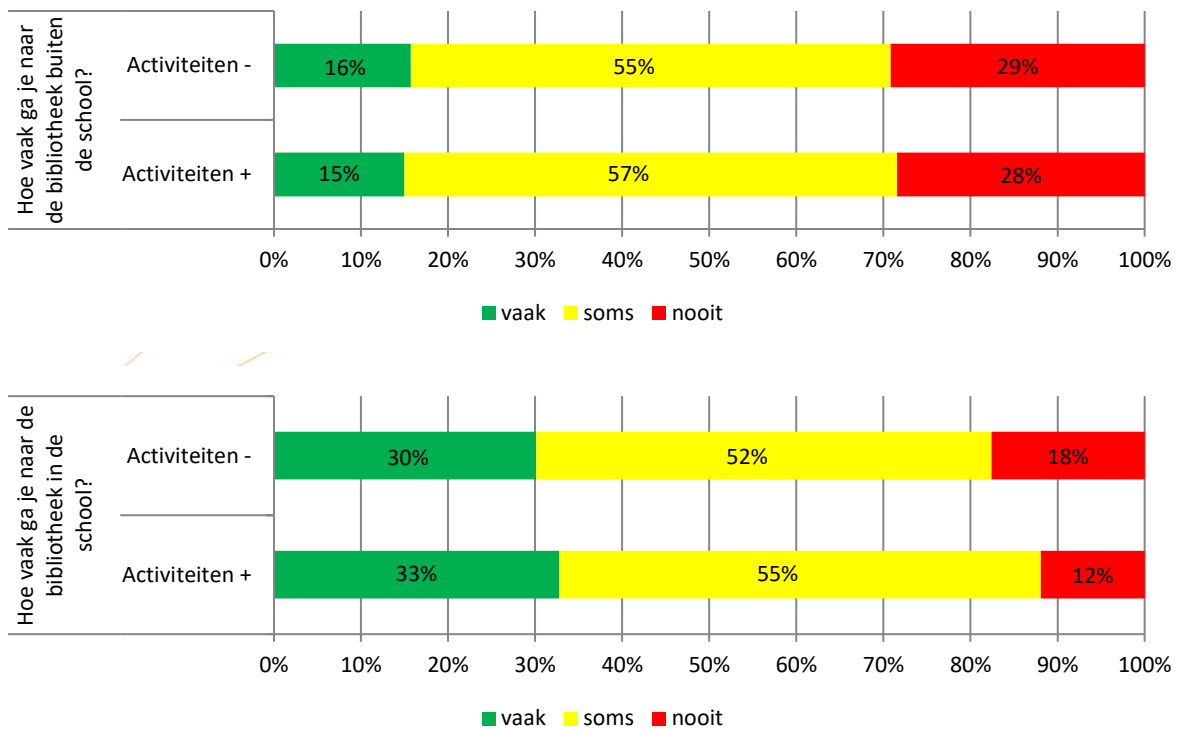
Grafiek 24 **Bezoek bibliotheek naar Expertise school (groep 5-8)**

Grafiek 25 **Bezoek bibliotheek naar Leesplan school (groep 5-8)**

Grafiek 26 **Bezoek bibliotheek naar Activiteiten school (groep 5-8)**

Kijken we welke relaties er zijn tussen de **Activiteiten van de leerkracht** en leesplezier, leesgedrag en bibliotheekbezoek van de leerlingen, dan zien we bij elke van de uitkomstvariabelen een beperkte maar significante positieve samenhang (Tabel 15).

Tabel 15 Samenhang Activiteiten leerkracht (mediërende variabele) – leesplezier, leesgedrag en bibliotheekbezoekleerlingen (uitkomstmaten)²⁸

Uitkomstmaten	Mediërende variabele Activiteiten LK
Leesplezier algemeen	.12
Leesplezier op school	.12
Leesgedrag thuis	.11
Bezoekfrequentie bibliotheek	.12

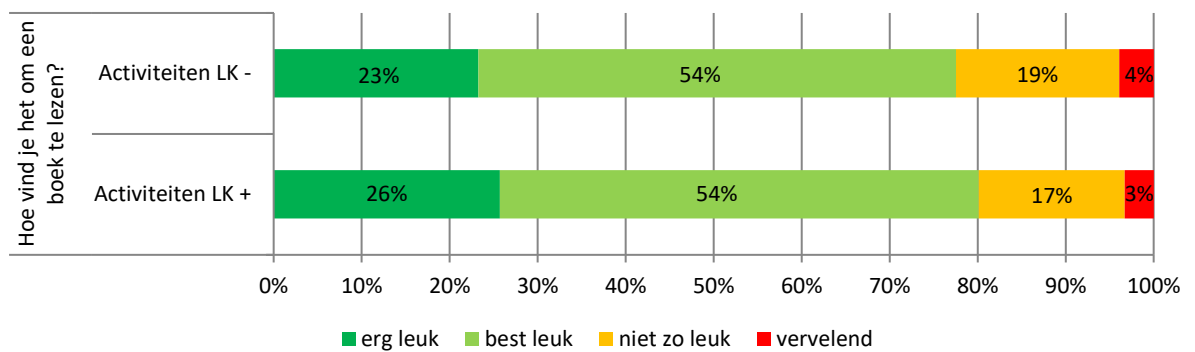
Hierna worden voor de vier uitkomstmaten de belangrijkste samenhangen toegelicht en met een grafiek geïllustreerd.

²⁸ De correlaties zijn gebaseerd op de scores van de leerkracht en de *gemiddelde* scores van hun leerlingen, voor de 5530 leerkrachten waarvoor gegevens van de school (vragenlijst leesconsulent), de leerkrachten (vragenlijst leerkrachten) en hun leerlingen en hun ouders (vragenlijst leerlingen) beschikbaar zijn.

Leesplezier algemeen

Het algemene leesplezier van leerlingen in groep 5-8 hangt licht samen met de activiteiten van hun leerkracht: van de leerlingen van leerkrachten die relatief veel doen aan leesbevordering, vindt 26 procent lezen erg leuk, bij leerkrachten die minder doen 23 procent (Grafiek 27).

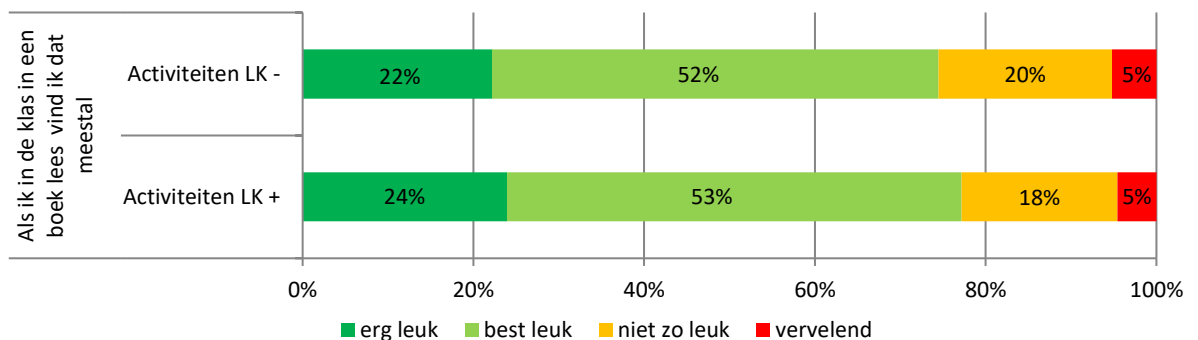
Grafiek 27 Leesplezier algemeen naar Activiteiten leerkracht (groep 5-8)

Leesplezier op school

Ook het leesplezier op school hangt licht samen met de activiteiten van de leerkracht: bij op leesbevordering hoger scorende leerkrachten vindt 24 procent van de leerlingen het erg leuk om in de klas in een boek te lezen, bij andere leerkrachten 22 procent (Grafiek 28).

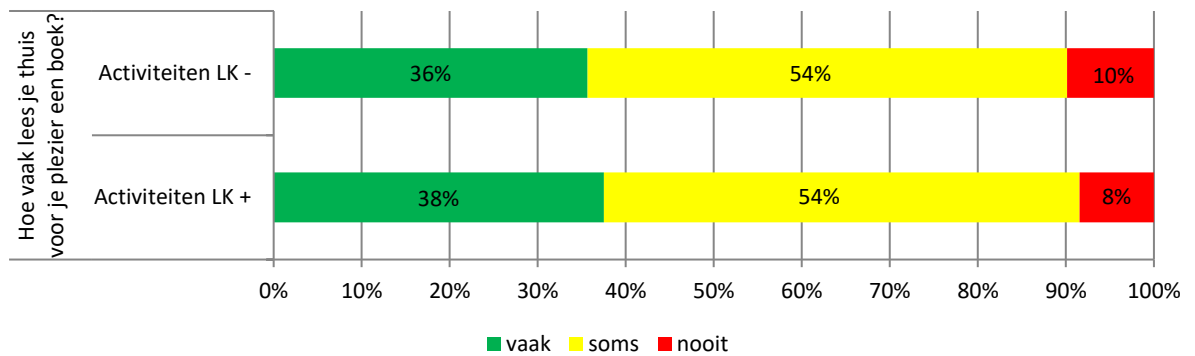
Grafiek 28 Leesplezier op school naar Activiteiten leerkracht (groep 5-8)

Leesgedrag thuis

Ook bij leesgedrag thuis is er een klein maar significant verschil te zien tussen leerlingen van actievere leerkrachten en leerlingen van leerkrachten die minder hoog scoren op de activiteiten rondom lezen (Grafiek 29).

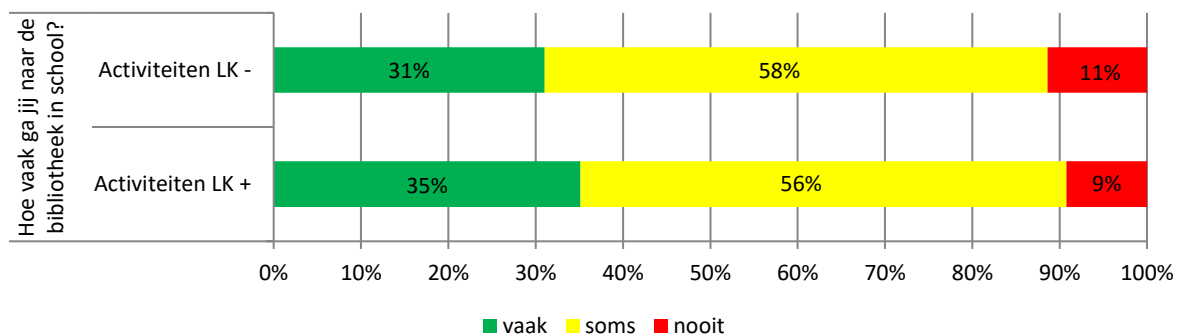
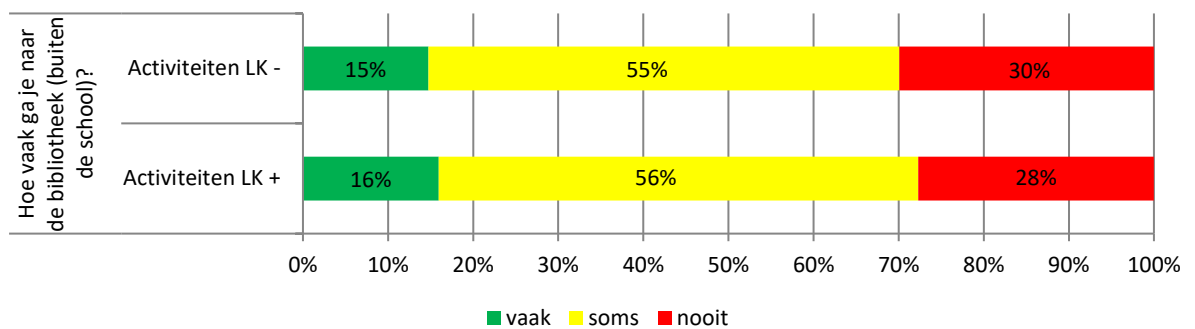
Grafiek 29 Leesgedrag thuis naar Activiteiten leerkracht (groep 5-8)

Bibliotheekbezoek

Het bezoek van leerlingen aan de openbare bibliotheek hangt slechts zeer licht (maar wel significant) samen met de activiteiten van de leraar, voor het bezoek aan de bibliotheek op school²⁹ zijn de verschillen groter (Grafiek 30).

Grafiek 30 Bezoek bibliotheek naar Activiteiten leerkracht (groep 5-8)

²⁹ De antwoorden voor het bezoek aan de bibliotheek in de school zijn hier alleen voor leerlingen op scholen met een bibliotheek.